

Lunds Universitet

Kandidatuppsats i idé- och lärdomshistoria

ILHK02

Handledare: Henrik Brissman

VT 2021

***Svensk Tidskrift* och synen på Ryssland 1915–1919**

- förhållningssättet till ett land i förändring

Abstract

This thesis researches the Swedish conservative intellectual magazine *Svensk Tidskrift* and their view on Russia, between the years of 1915–1919. It further examines how the view changes over the years. The research also analyses the view on Russia in *Svensk Tidskrift* from a perspective of center-periphery. Sweden and Russia have a long relationship that goes way back to several centuries before, and that is still relevant and ongoing to this day, as Russia stays a hot topic in political and military discussions in Sweden. During 1915–1919 Russia is both involved in a world war and goes through a socialistic revolution. Those events show to be of big interest to *Svensk Tidskrift*, and are frequently discussed in the magazine throughout the years examined. The writers in *Svensk Tidskrift* view Russia before the revolution as a military and political center, and are interested in different aspects of the country, such as general politics, culture, trade, persecution of Russian Jews and the Russian church. That view changes during the Russian revolution when the writers see the country as a nation in destruction. After the revolution the writers *Svensk Tidskrift* become very focused on the Bolsheviks and their military successes in Russia, while the view on Sweden in relation to Russia remains as passive and peripheral, except when it comes to Finland, which is described as the closest link to Sweden. Yet the magazine stays very interested in the country and its development.

Key words: *Svensk Tidskrift*, Russia, conservatism, centre-periphery, the Swedish right,

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Syfte.....	1
1.1.1. Frågeställningar.....	1
1.2. Källmaterial.....	2
1.3. Metod.....	4
1.4. Teori.....	5
1.5. Forskningsläge.....	7
1.6. Disposition.....	10
2. Historisk bakgrund och kontext	11
2.1. Sverige och första världskriget.....	11
2.2. Ryssland – världskrig, revolution och reaktionen i Sverige.....	12
2.3. Politisk utveckling i Sverige.....	14
2.4. Konservatismen i Sverige och kretsen kring <i>Svensk Tidskrift</i>	14
3. Analys	17
3.1. År 1915.....	17
3.1.1. "Kriget i Rysk bildskrift".....	17
3.1.2. "Ryssland så som Tysklands motståndare".....	18
3.1.3. "Ukrainafrågan".....	19
3.1.4. "Ryssland och Atlanten".....	20
3.1.5. "Finland och den ryska demokratin".....	21
3.1.6. "Ryska järnvägar och engelsk politik".....	22
3.1.7. Sammanfattning år 1915.....	23
3.2. År 1916.....	24
3.2.1. "Ryska framtidsdrömmar".....	24
3.2.2. "De ryska judarna under världskriget".....	25
3.2.3. Sammanfattning år 1916.....	26
3.3. År 1917.....	27
3.3.1. "Den stora omhjälfningen i Ryssland och Finland".....	27
3.3.2. "Den kosackiska revolutionen".....	28
3.3.3. "Den primitiva nyskapelsens hvirflar".....	30
3.3.4. "Affären Mjäsöjedov".....	32
3.3.5. Sammanfattning år 1917.....	32
3.4. År 1918.....	33
3.4.1. "Bolsjevikernas väg till makten".....	33
3.4.2. "Klassförhållanden, socialismen och de ryska krafternas spel i Finland".....	34
3.4.3. "Hvilka riktlinjer kan den ryska politiken tänkas komma att följa?".....	35
3.4.4. "Den ryska kyrkan och revolutionen".....	37
3.4.5. "Bolsjevismens 'storhet och förfall'".....	38

3.4.6.	<i>"Det nuvarande läget i det bolsjevikiska Ryssland"</i>	38
3.4.7.	<i>Sammanfattning år 1918</i>	40
3.5.	År 1919	41
3.5.1.	<i>"Socialism och bolsjevism"</i>	41
3.5.2.	<i>"Det militärpolitiska läget i Ryssland"</i>	42
3.5.3.	<i>"Utvecklingen av det militärpolitiska läget i Ryssland"</i>	43
3.5.4.	<i>"Det röda Rysslands kamp"</i>	44
3.5.5.	<i>Sammanfattning 1919</i>	45
4.	Slutdiskussion	47
5.	Käll- och litteraturförteckning	52
5.1.	Källmaterial	52
5.2.	Litteratur	53
5.3.	Digitala källor	54

1. Inledning

Sverige har ett förhållande till Ryssland som sträcker sig långt tillbaka i tiden. Det är aktuellt än idag och några ämnen som fortfarande diskuteras är ryska ubåtar, svenskar som åker till Ukraina för att strida mot Ryssland, ryska fake news och så vidare. En annan händelserik tidsperiod i Ryssland, med händelser relevanta även för Sverige, är första världskriget och ryska revolutionen. Samtidigt som bolsjevikerna tog makten i Ryssland växte revolutionära rörelser i andra delar av Europa, likaså Sverige. Men hur såg en konservativ tidskrift på Ryssland under den perioden? En hel del uppmärksamhet har ägnats åt den svenska vänstern och deras förhållningssätt till ryska revolutionen och de ryska bolsjevikerna, mindre uppmärksamhet har dock ägnats den svenska konservativa högerens syn på händelserna. *Svensk Tidskrift* är en sådan tidskrift, som det i övrigt knappt forskats om, även om det var en betydelsefull konservativ tidskrift med berömda profiler så som Eli Heckscher och Gösta Bagge som redaktörer, och även andra betydelsefulla personer som bidrog till tidskriften.

1.1. Syfte

I min uppsats ämnar jag undersöka idétidskriften *Svensk Tidskrift*. Mer specifikt vill jag ta reda på hur skribenterna i tidskriften förhöll sig till Ryssland och hur de såg på Ryssland i relation till Sverige under åren 1915–1919. Jag vill även undersöka om, och i så fall på vilket sätt, den synen förändras mellan åren. Vidare är jag intresserad av hur tidskriften ser på Sverige i förhållande till Ryssland, om det beskrivs som perifert eller centralt. Det har inte forskats särskilt mycket om tidskriften tidigare, och framförallt inte med fokus på Ryssland. Alltså finns där en forskningslucka. Dessutom har Sverige och Ryssland ett flera århundraden gammalt förhållande som är värt att utforskas ytterligare. Relationen länderna emellan är högst aktuell än idag och diskuteras ständigt, vilket är ännu en anledning till att det är intressant att fortsätta utforska ländernas historiska relationer ytterligare. Just åren 1915–1919 är relevanta att undersöka då det är en händelserik period som kantats av världskrig och revolutioner, betydelsefulla händelser för båda länderna – hur påverkade det synen på Ryssland i *Svensk Tidskrift*?

1.1.1. Frågeställningar

- *Hur var synen på Ryssland i Svensk Tidskrift under åren 1915–1919? Förändrades den under den tidsperioden och i så fall hur?*
 - *Hur såg Svensk Tidskrift på Sverige i förhållande till Ryssland?*
 - *Hur kan den synen förstås utifrån centrum-periferi-teorin?*

Upplägget är som så att jag har en huvudfråga som sammanfattar det jag huvudsakligen vill ta reda på, och vidare två underfrågor som är kopplade till första frågan på det sättet att de kan bidra till att svara på den. Den tredje frågeställningen är kopplad till en andra genom att användningen av den valda teorin kan hjälpa mig analysera svaret på frågan, medan den andra frågan kan hjälpa mig komma närmare ett svar på huvudfrågan, då hur de ser på Sverige i relation till Ryssland också kan säga en något om hur de ser på Ryssland.

1.2. Källmaterial

Det källmaterial jag kommer använda mig av är just tidskriften *Svensk Tidskrift* – en idétidsskrift som idag beskrivs som liberalkonservativt präglad. Tidskriften grundades år 1911 av Eli F. Heckscher och Gösta Bagge, och finns kvar än idag. De år jag ämnar undersöka är 1915–1919. Under de åren utgav tidskriften ett tämligen tjockt nummer på ca 600 sidor per år. Tidskriften innehöll följande spalter återkommande: ”I. Redaktionella artiklar”, ”II. Öfriga artiklar”, ”III. Litteratur”, samt ”IV Dagens frågor” där följande är underkategorier; ”I. Svensk allmän politik och samtidshistoria”, ”II. Utländsk allmän politik och samtidshistoria”, ”III. Ekonomiska, sociala och juridiska frågor”, ”IV. Vetenskap, skönlitteratur, konst”. Samtliga nummer av tidskriften finns tillgängliga digitalt via projekt Runeberg.¹

Tidskriftens redaktion utgjordes av just Bagge och Heckscher, fram till första världskrigets slut då Heckscher slutade som redaktör. Heckscher fortsatte likväl att bidra med texter till tidskriften även efter att ha avgått som redaktör. Därefter fortsatte Bagge som redaktör med skiftande övriga redaktionsmedlemmar.² De personer som stod närmast Bagge och Heckscher var en grupp Hjärnelärjungar som kallades ”juntan”. Tidskriften grundades med bland annat syftet att samla årets viktigaste nyheter och diskutera dem, då dagspressen hade börjat få ett stort omfång, vilket *Svensk Tidskrift* menade gjorde det svårt för läsarna att få en överblick

¹ Svensk Tidskrift, Projekt Runeberg. <http://runeberg.org/svtidskr/> (hämtad 29-04-2021)

² Svensk Tidskrifts historia, Svensk Tidskrift. <https://www.svensktidskrift.se/svensk-tidskrifts-historia/> (hämtad 29-04-2021)

över händelserna.³ Tidskriften är idépolitisk med en högerpolitisk inriktning, men ämnena som diskuterades skiftar en hel del – inrikes- och utrikespolitik, ekonomi, samtida händelser, kultur, med mera. Både Bagge och Heckscher var nationalekonomer (Heckscher ses dessutom som ämnet ekonomisk historias grundare i Sverige). Heckscher var liberal medan Bagge var konservativ. Bagge blev senare, år 1935, även partiordförande för Moderaterna. Tidskriften är under perioden jag ämnar undersöka partipolitiskt obunden men har via redaktörerna länge stått nära Högerpartiet (Moderaterna).⁴

Jag anser att just denna tidskrift är intressant och relevant att undersöka på grund av ett antal olika faktorer. Många av de personer som skrev i tidskriften var väldigt inflytelserika och berömda i sin samtid, både inom akademien och inom nationell politik, vilket innebär att det finns en idéhistorisk relevans. Vidare är det intressant att studera just en högerinriktad tidskrifts syn på Ryssland mellan åren 1915–1919, då det antagligen hade en hel del åsikter om händelserna under de åren. Tidskriften finns dessutom kvar än idag och har som sagt historiskt sett stått nära Moderaterna, ett relevant parti för svensk politik. Det är också en anledning till att tidskriften är intressant att undersöka. Den är en del av den svenska högerns idétradition. Dessutom har det tidigare forskats mycket om den svenska vänsterns relation till ryska revolutionen, bolsjevikerna och Sovjet i allmänhet, medan den svenska högern nästan utelämnats helt från den forskningen. Att jag vill undersöka just åren 1915–1919 är även på grund av att revolutionsåret 1917 finns mitt emellan. På så vis kan jag på ett konsekvent sätt undersöka ifall synen på Ryssland förändras efter revolutionen.

En problematisk aspekt av källmaterialet är att det inte alltid står utskrivet vem som är textens avsändare. Det gäller framför allt texter som finns under kategorin ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” under ”Dagens frågor” som främst behandlar samtida händelser utomlands (det finns en annan spalt för händelser i Sverige: ”Svensk allmän politik och samtidshistoria”, också under ”Dagens frågor”). Innebär det att texterna är skrivna av redaktionen? Troligtvis är det så. En slutsats kan i varje fall dras, och det är att de texterna står för *Svensk Tidskrifts* åsikter i allmänhet. Utöver det så framkommer det inte heller vilket datum texterna i tidskriften är skrivna (utöver årtal), utom i några enstaka fall då skribenten

³ Gunilla Lundström, Per Rydén & Elisabeth Sandlund (red.), *Den svenska pressens historia 3 Det moderna Sveriges spegel (1897-1945)*, Ekerlid, (Stockholm 2001), s. 66.

⁴ Svensk Tidskrifts historia, Svensk Tidskrift. <https://www.svensktidskrift.se/svensk-tidskrifts-historia/> (Hämtad 29-04-2021).

valt att datera texten. I de fall datum, eller ungefärligt datum, framkommer så kommer jag inkludera det.

1.3. Metod

Mitt tillvägagångssätt i uppsatsarbetet börjar med avgränsningarna. Som sagt kommer jag undersöka de nummer som släpptes mellan åren 1915–1919, fem nummer sammanlagt. Varje nummer är ca 600 sidor långt, vilket är väldigt mycket text. Därför behöver jag göra en ytterligare avgränsning, vilket jag kommer göra genom att läsa de texter vars rubriker indikerar att de handlar om Ryssland. Varje tidskriftsnummer har en innehållsförteckning med rubriker på samtliga texter vilket gör det arbetet tämligen smidigt. Det kan samtidigt vara så att även de texter som inte fokuserar på Ryssland innehåller information som kan bidra till min uppsats och som tar upp relevanta teman. Men det enda konsekventa sättet att undersöka sådana texter är att undersöka nästan samtliga texter i samtliga nummer ur tidskriften under perioden som undersöks, vilket kräver ett stort arbete som tyvärr inte ryms inom den tiden som är utsatt för uppsatsen.

Vidare kommer jag göra en närläsning av de texter som valts ut, för att på det sättet analysera texterna och undersöka om det går att läsa ut vilka värderingar och åsikter skribenterna har om Ryssland. I vissa fall kan det vara så att skribenterna använder ett tydligt språk som gör det enkelt att förstå hur de förhåller sig till Ryssland. I andra fall kan det vara mindre tydligt, och då krävs det att jag försöker göra en djupare tolkning av texterna för att komma fram till ett svar. Texterna kommer även analyseras utifrån mitt valda teoretiska ramverk. Tolkningen av texterna kommer inte endast utgå från vilka ord skribenterna använder för att beskriva Ryssland och vilka värderingar de för fram i texterna, utan även vilka aspekter av Ryssland de väljer att skriva om. I vissa fall kan det vara svårt att läsa ut skribentens åsikter, exempelvis om texten endast redogör för en viss händelse. Då är det rimligt att även göra en tolkning utifrån ämnet de valt att skriva om och vad det kan säga om skribentens (och tidskriftens) syn på Ryssland. Sådana tolkningar kommer jag alltså också få göra. Samtidigt är perioden som studeras präglad av världskrig och revolution, vilket kan komma att prägla texternas innehåll och således spelar in tolkningen. Det är något jag får ta i beaktning när jag analyserar texterna och deras teman.

Källmaterialet kommer undersökas år för år kronologiskt, text för text, för att på ett så smidigt sätt som möjligt kunna undersöka huruvida texterna förändras genom åren. Jag kommer att redogöra för texternas innehåll, med fokus på sådant som kan besvara mina frågeställningar. Slutligen kommer jag sammanfatta resultaten från texterna för att på så vis undersöka om det finns gemensamma nämnare texterna emellan, om det är väldigt spretigt, eller om de sker tydliga förändringar genom årens gång. Eftersom texterna är politiska och ofta diskuterar och redogör för aktuella händelser kommer även en koppling göras till den samtida kontexten. Vidare kommer jag även använda mig av komparativ metod på det sättet att jag kommer jämföra resultatet från de texter som skrevs före ryska revolutionen med de som skrevs efter, för att undersöka om synen på Ryssland förändrades, och i så fall på vilket sätt den förändrades.

1.4. Teori

Som teoretisk utgångspunkt kommer jag använda mig av teorin om centrum-periferi. Teorin ska även fungera som verktyg för att analysera resultaten och hjälpa mig komma fram till svar på mina frågeställningar. De som framför allt använt sig av teorin inom idé- och lärdoms historia är Stefan Nygård och Johan Strang. Jag kommer således främst utgå från deras texter, men även en del andra kompletterande texter som använt sig av perspektivet på ett sätt som kan inspirera min applicering av den i denna uppsats.

I boken *Decentering European Intellectual Space* med Stefan Nygård, Johan Strang och Marja Jalava som redaktörer skriver samma personer i inledningskapitlet ”At the Periphery of European Intellectual Space” om det teoretiska perspektivet. Bland annat skriver de inledningsvis att europeisk idéhistoria generellt sett fokuserat på relationer och förhållanden mellan dominant 1800-tals-imperier och nationer så som Frankrike, Storbritannien, Tyskland och Ryssland. Mindre utrymme har ägnats åt att utforska asymmetrier i makt, som existerar mellan stort och litet, centrum och periferi, kärna och utkant, satellit och provins – vilket de nämner som exempel på sätt att beskriva olika samhällsliga asymmetrier på. Vidare diskuterar de även till vilken grad det är rimligt att applicera ojämlikheter mellan inomeuropeiska länder och tar upp att ett problem varit hur ”Europa” setts som en enhet. Framför allt i postkoloniala studier, där asymmetriska förhållanden inom Europa utelämnats. Författarna framhäver samtidigt att det finns en skillnad mellan utomeuropeiska länder och de perifera

inomeuropeiska områdena på det sättet att de europeiska områdena ändå oftast sågs som just europeiska av respektive centrum, och inte som helt avskärmade områden från Europa.⁵ I det inledande kapitlet skriver Nygård et al att de olika delarna av Europa som diskuteras i boken kan delas in i ”central-imperial”, perifera små stater, och ”semi-centrala” före detta imperium eller länder som ligger någonstans mitt emellan. De hänvisar till exempelvis Spanien och Sverige som sådana semi-centrala länder. Vidare tar de upp att syftet med texterna i boken är att undersöka och visa på vilket sätt intellektuella, författare och artister agerar i ett sammanhang där nationer och imperier konkurrerar med varandra om politiska, ekonomiska och kulturella framsteg.⁶ Utifrån det som Nygård et al pekar ut – att det finns en tendens i en del forskning att se Europa som en enhetlig kontinent, vilket också leder till att asymmetrier suddas ut, anser jag denna teori vara passande för mitt uppsatsämne. Dessutom har det i forskningen varit mycket fokus på just centrumen, vilket är ytterligare en anledning till att det finns en relevans att utgå från ett centrum-periferi-perspektiv i denna undersökning av synen på Ryssland i *Svensk Tidskrift*.

En ytterligare forskare som haft centrum-periferi som teoretisk utgångspunkt är Maria Todorova. I boken *Lost World of Socialists at Europe's Margins: Imagining Utopia, 1870s–1920s* skriver Todorova om socialistiska rörelser i Östeuropa och framför allt Bulgarien, med en utgångspunkt att de rörelserna befinner sig i den europeiska socialismens periferi. Angående centrum-periferi skriver Todorova att det tyder på en asymmetrisk relation, och refererar vidare till Henrik Stenius som skriver att det spelar roll hur aktören förstår sig själv – om den ser på sig själv på ett sätt där den behöver ”catch-up”, eller om den ser på sig själv som en del av en dominant kultur.⁷ Stefan Nygård och Johan Strang skriver också om teorin i artikeln *Facing Asymmetry: Nordic Intellectuals and Center-Periphery Dynamics in European Cultural Space* och går igenom mer praktiskt hur teorin kan användas. Deras egna studier har haft fokus på personer så som August Strindberg, Georg Brandes och Henrik Ibsen. I texten diskuterar de bland annat att periferier bör ses som dynamiska, eftersom de ständigt förändras i förhållande till flera olika centrum, vars relevans varierar. Alltså finns det flera olika nivåer av centrum och periferier, samt att vad som är centrum och vad som är

⁵ Stefan Nygård, Johan Strang & Marja Jalava, “At the Periphery of European Intellectual Space” i *Decentering European Intellectual Space*, Brill, Leiden ; (Boston 2018), s. 2–5.

⁶ Nygård et al, s. 6–8.

⁷ Maria Todorova, ”The Lost World of Socialists at Europe's Margins: Imagining Utopia, 1870s–1920s”, Bloomsbury Academics, 2020, s. 15.

periferi beror på vilket område det gäller. De skriver att något som är centrum i ett sammanhang samtidigt kan stå i en perifer position till ett annat centrum, i ett annat sammanhang.

Jag avser som sagt ha detta som teoretisk utgångspunkt delvis på ett generellt plan. Centrum-periferi-perspektivet pekar på varför något sådant som relationer mellan två länder med olika positioner i förhållande till centrum och periferi är intressanta att undersöka. När jag applicerar teorin på mina resultat kommer jag undersöka om sådana dimensioner kan läsas ur texterna och på vilka sätt de kan te sig i så fall. Hur ser skribenterna i *Svensk Tidskrift* på Sverige i förhållande till Ryssland? Hur kan centrum-periferi-perspektivet förtydliga och förklara de tankar som lyfts om Ryssland i tidskriften? Jag vill undersöka om skribenterna i *Svensk Tidskrift* själva refererar till Ryssland så som centrum eller periferi utifrån hur de skriver om Ryssland, men även utifrån vilka aspekter av Ryssland de skriver om i texterna.

1.5. Forskningsläge

Just *Svensk Tidskrift* specifikt har det tidigare knappt forskats om. Däremot har tidskriften förekommit som kortare inslag i studier om svensk konservatism och dess historia. Med det sagt har det inte heller forskats om tidskriftens syn på Ryssland, men det finns en del forskning om relationen mellan Sverige och Ryssland och svenskars syn på Ryssland i allmänhet, som är relevant att ta upp. Forskning om relationen mellan länderna under just de åren jag ska undersöka är begränsad, men det finns en del som skrivit om det. Vidare är även forskning om ländernas relation med en teoretisk utgångspunkt i centrum-periferi-perspektivet knapp vad gäller svensk idéhistoria. Jag har valt att ta med det som är mest relevant för mitt ämne och som jag kan jämföra mina forskningsresultat med, vilket framför allt är forskning som fokuserar på Sveriges förhållande till Ryssland under de åren som denna uppsats berör men även kringliggande årtal.

I boken *Sverige och Ryssland – ett 1200-årigt förhållande* går historikern Aleksander Kan översiktligt igenom Sverige och Rysslands historia, alltså hur relationen mellan länderna sett ut och förändrats genom historien. Det är ingen fördjupning i någon särskild period, utan olika tidsperioder ägnas tämligen korta avsnitt i boken. Således finns även ett avsnitt om perioden

under första världskriget, och perioden därefter.⁸ En ytterligare bok som behandlar ländernas historiska relation är *Sverige och Ryssland genom tiderna: politiska relationer och krigiska konflikter* av Erik Hornborg.⁹ Skriften är från 1941 och inte lika relevant för min skrift som Kans bok, men bör likväl nämnas.

En annan bok inom samma område är Torsten Burgmans (historiker) *Rysslandsbilden i Sverige: Från Ivan den förskräcklige till Vladimir Putin*. Till skillnad från Kans bok är denna bok mer specificerad på svenskarnas syn på Ryssland, snarare än de faktiska förhållandena länderna emellan. Boken börjar vid 1570-talet och slutar vid början av 2000-talet. Således behandlas även perioden för denna uppsats. Om perioden runt början på första världskriget skriver Burgman att försvaret och frågor rörande upprustning utgjorde en av de främsta politiska diskussionerna. De kopplades ofta till Ryssland, varav flera olika personer talade varnande om Rysslands framtidsplaner. År 1911 beslöt regeringen att skjuta upp planer på bygget av pansarfartyg, vilket ledde till politiska diskussioner. Flertalet högerprofiler och försvarsvänner gick i opposition till beslutet. En av de mest uppmärksammade försvarsvännerna var Sven Hedin, som också var upptäcktsresande och som i en skrift varnade för en framtid ”då ryska kosacker red omkring på Kungsträdgården i Stockholm”. Även Rudolf Kjellén utgav år 1913 en skrift vid namn *Ryska faran*, där han varnade om Rysslands framtidsvisioner och expansion mot världshaven. Angående Sverige och ryska revolutionen så skriver Burgman bland annat om Sveriges dåvarande utrikesminister Johannes Hellner som även var ansvarig för utrikespolitiken gentemot Ryssland både efter revolutionen i mars 1917 och senare Sovjetunionen. Hellner såg Vorovskij, som representerade bolsjevikstyret, som en sympatisk person.¹⁰

Boken *Rysskräcken i Sverige: fördomar och verklighet* av Sture Nilsson är också en skrift som fokuserar på synen på Ryssland. Nilssons bok börjar runt år 1000 och fortsätter till en bit in på 1900-talet. Boken har vag kronologisk indelning men rör sig utöver det över spridda områden. Även Nilsson tar upp Sven Hedin som en stor rysskritiker och berättar om hans skrift från 1912, där han varnar för att Ryssland är det största hotet mot Sverige. Hedin målar

⁸ Aleksander Sergejevič Kan, *Sverige och Ryssland: ett 1200-årigt förhållande*, 1. uppl., Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1996.

⁹ Erik Hornborg, *Sverige och Ryssland genom tiderna: politiska relationer och krigiska konflikter*, Natur och kultur, (Stockholm 1941).

¹⁰ Torsten Burgman, *Rysslandsbilden i Sverige: från Ivan den förskräcklige till Vladimir Putin*, Historiska media, (Lund 2001), s. 46f, 48ff.

upp en bild av ett framtida ryskt Sverige där ”fabriker och handel stannar upp och kvinnofriden hotas” och där sociala reformer inte längre finns att tillgå. Nilsson skriver vidare även om Harald Hjärne, framträdande konservativ debattör och slavist. Han såg Ryssland som Sveriges fiende historiskt sett, men ansåg även att tsardömet var en garant för fred i Europa, till skillnad från de ryska socialistiska revolutionärerna. Angående perioden efter revolutionen skriver Nilsson att det till en början för många var lättande när Rysslands gräns avlägsnades från Sverige år 1918, då Finland samt de baltiska länderna blev självständiga, samtidigt som det också fanns en växande bolsjevikskräck.¹¹

Carl Göran Andræ skriver i boken *Revolt eller reform: Sverige inför revolutionerna i Europa 1917–1918* bland annat om bolsjevikskräcken i Sverige. Andræ skriver att ”bolsjevikfaran” dyker upp i Erik Palmstiernas dagboksanteckningar i oktober 1918, och frågar sig vidare hur det kom sig att den dök upp så plötsligt. Den bolsjevikiska revolutionen i Ryssland mottogs nämligen inte som en så stor händelse i dess samtid som den på senare tid framställts. Andræ menar att det inte var särskilt många som ansåg att makten skulle vara särskilt långvarig i bolsjevikernas händer. Det som föregick bolsjevikskräcken i Sverige var enligt rapporterna om bolsjevikernas terror gentemot andra politiska grupperingar, men även civilbefolkningen, enligt Andræ. Vidare skriver han att det framför allt var under hösten 1918 som det började komma fler och flera tidningsrubriker om faran med bolsjevikstyret i Ryssland.¹² En annan skrift som tar upp Sverige och Rysslands relationer genom historien, och Sveriges inställning till Ryssland, är *Arvfiender?: om relationerna mellan Sverige och Ryssland i ett longitudinellt perspektiv* av Jan-Åke Dellenbrant. Det är en kort skrift som inte direkt fördjupar sig på förhållandet länderna emellan under tidsperioden jag studerar, men som likväl tar upp den generella inställningen gentemot Ryssland och om frågan kring kulturella utbyten.¹³

Vidare har jag skrivit om ett liknande ämne i min B- uppsats *Tidskriften Zimmerwald 1918–1921 – Sverige i förhållande till omvärlden*. Då undersökte jag den internationellt präglade socialistiska tidskriften Zimmerwald och dess förhållningssätt till resten av världen utifrån centrum och periferi-teorin. Resultatet var att Tyskland och Ryssland var två centrum för

¹¹ Sture Nilsson, *Rysskräcken i Sverige: fördomar och verklighet*, Samspråk, (Örebro 1990), s. 156ff, 165, 187.

¹² Carl Göran Andræ, *Revolt eller reform: Sverige inför revolutionerna i Europa 1917-1918*, Carlsson, (Stockholm 1998), s. 212–216.

¹³ Jan Åke Dellenbrant, *Arvfiender?: om relationerna mellan Sverige och Ryssland i ett longitudinellt perspektiv*, Sekretariatet för framtidsstudier, FRN, (Stockholm 1988).

Zimmerwald, det var länder som var eftersträvansvärda för Sverige och som enligt dem hade kommit längre fram i utvecklingen. Det var även de länder som det skrevs om mest i Tidskriften och som ansågs vara de internationellt sett mest relevanta.

1.6. Disposition

Hädanefter kommer först och främst en historisk bakgrund och kontext som ska fungera som ytterligare bakgrundsförståelse till uppsatsämnet. Den historiska kontexten kan i detta fall vara hur stor som helst eftersom det rör sig om den politiska utvecklingen i Ryssland och Sverige under första världskriget. Jag kommer därför välja att ha med de mest väsentliga bitarna. Därefter kommer analysen presenteras kronologiskt i underkapitel efter årtal, text för text, för att i slutet av varje underkapitel kort sammanfatta analysen av texterna från årtalet. Slutligen kommer jag sammanfatta resultaten och mina slutsatser från samtliga årtal i ett avslutande uppsatskapitel.

2. Historisk bakgrund och kontext

Den historiska kontexten till detta uppsatsämne är tämligen bred. Åren 1915–1919 var väldigt händelserika och omvälvande i Europa, med händelser så som första världskriget och ryska revolutionen – händelser som även påverkade Sverige och som är ytterst relevanta för mitt uppsatsämne. Med det sagt finns det inte utrymme att ta upp allt som är relevant och att förklara händelseförloppen i detalj. Därför kommer jag här presentera de delar jag anser vara viktigast; övergripande fakta om Sverige och Rysslands förhållande till första världskriget, ryska revolutionen och dess perception i Sverige, den politiska utvecklingen i Sverige, samt information om *Svensk Tidskrift* och dess sammanhang.

2.1. Sverige och första världskriget

Svante Nordin skriver att Sverige förhöll sig neutrala i förhållande till första världskriget, något som inga riksdagspartier protesterade mot till en början, även om högern och kungamakten ansåg just Sveriges värnkraft och oberoende vara viktigast, medan Socialdemokraterna istället drev frågan om en kraftig nedrustning. Likväl rådde alltså relativ nationell enighet i början av kriget. Landet leddes då av en ämbetsmannaregering, något som Nordin beskriver som en utmaning då kungaregeringen hade en större del av landet emot sig, medan det samtidigt var till fördel att ämbetsmannaregeringen officiellt höll sig neutral gentemot riksdagspartierna.^{14*}

Några år in i kriget började däremot ett antal röster höjas i frågan om Sveriges roll i kriget. Vänsterpartierna lyfte att Sverige höll på att gå över på Tysklands sida i kriget, medan det även fanns en liten högerskara, s.k. *aktivisterna*, som aktivt propagerade för att Sverige officiellt skulle ställa sig vid Tysklands sida i kriget. Aktivisterna menade att landet förr eller senare skulle bli tvunget att välja sida, varför det var lika bra att göra det så snabbt som möjligt. En anledning till att de tyckte att Sverige skulle ställa sig bakom just Tyskland var att landet på så vis skulle hjälpa Tyskland besegra Ryssland, och i förlängningen garantera Finlands frihet. På det sättet skulle Sverige även kunna få makten över Åland. Aktivisterna

¹⁴ Svante Nordin, *Sveriges moderna historia: fem politiska projekt : 1809-2019*, Natur & Kultur, (Stockholm 2019). Från avsnitten ”Gustaf V och försvaret 1911–1914” och ”Hamarskjöld och världskriget 1914–1917”.

* Boken har tillhandahållits digitalt via Lunds Stadsbibliotek strömtjänst för böcker, där boksidor inte syns. Därför har jag i referensen till denna källa istället refererat till avsnitt i boken.

bestod av flertalet inflytelserika personer till höger, så som Sven Hedin, statsvetaren Rudolf Kjellén och författaren Sven Lidman. Vidare var det också ett par framstående socialdemokrater som gick med i aktivisterna, men som en konsekvens därefter uteslöts ur partiet.¹⁵

2.2. Ryssland – världskrig, revolution och reaktionen i Sverige

Ryssland och Sverige har en relation som sträcker sig långt tillbaka i historien. Redan under tidigt 1000-tal påbörjades en strid länderna emellan (det som då utgjorde de respektive geografiska områdena) om territorier i östra Finland. Stridigheterna fortgick under större delen av medeltiden. Striderna, ofta med en bakgrund i svenska erövringsförsök, pågick även bortom Finlands gränser och in i Ryssland. Konflikt mellan Sverige och Ryssland var det även mellan 1500–1700-tal, då striderna bland annat handlade om makten över Baltikum. Endast under kortare perioder under de åren har det varit fred mellan länderna. Sammanfattningsvis kan sägas att Sveriges utrikespolitik fram till det sista svensk-ryska kriget 1808–1809 till stor del präglats av landets konflikter med Ryssland. Men även därefter har landet periodvis haft en ansträngd relation till Ryssland.¹⁶

Senvintern 1917 genomfördes ryska revolutionen. Dick Harrison skriver att Ryssland var det land i första världskriget med Europas största armé, men också med den mest missnöjda befolkningen. Folket protesterade, och tsaren reagerade i vanlig ordning med att slå ner motståndet med våld. Under protester den 11 mars dödades ett fyrtiotal av demonstranterna, och dagen efter händelserna fick även armén nog av att behöva skjuta arbetare som strejkade. Soldaterna begick myteri, vilket snabbt spred sig. Några dagar senare var det flera hundratusen soldater som vägrade ta emot kommandon från officeren. Som konsekvens av det avgick tsaren Nikolaj II den 15 mars, då hans makt var beroende av armén. Detta händelseförlopp var inte planerat utan skedde spontant. Efter tsarens avgång delades makten mellan central och lokal nivå. På lokal nivå styrde råd, med andra ord sovjet, som dominerades av socialister, medan majoriteten av partierna i centralregeringen inte var socialister.¹⁷

¹⁵ Nordin. Från avsnittet ” Hammarskjöld och världskriget 1914–1917”.

¹⁶ Sergeevič Kan, s. 30–116.

¹⁷ Dick Harrison, *Första världskriget*, Historiska Media, (Lund 2020), s. 130ff.

Trots den politiska splittringen höll styret i ett antal månader. Samtidigt ökade det folkliga missnöjet, bland annat då den nya maktkonstellationen inte ville ge upp kriget. Under sommaren genomfördes en ny offensiv som gick mycket dåligt, och tyskarna avancerade österut, samtidigt som runt en miljon soldater lämnade armén. I och med att missnöjet i landet ökade stärkte också bolsjevikerna sina positioner, och kunde genomföra en statskupp den 7 november. Bolsjevikernas maktövertagande blev bland annat början till flera år långa konflikter och våldsamheter inuti landet – Finland och Ukraina utropade sig till självständiga stater, 7 december 1917 respektive 22 januari 1918, och tsartrogna stred inbördes mot bolsjeviker. Ryssland slöt fred med Tyskland 3 mars 1918 och förlorade då även stora landområden så som de baltiska länderna, Ukraina, Finland och Vitryssland.¹⁸

Aleksander Kan skriver att svenska utrikesdepartementet reagerade med blandade känslor på den ryska revolutionen. Regeringen, med socialdemokrater och liberaler (varav de senare utgjorde en majoritet), såg negativt på den likasinnade vänsterregeringens fall i Ryssland, men välkommande däremot att bolsjevikerna erkände Finland som självständigt. Något annat som sågs som positivt var att det skulle bidra till fred i Östersjöområdet och fred mellan Ryssland och Tyskland. Vidare blev Sveriges myndigheter bland de första av de i väst att ta upp kontakterna med Sovjetryssland. Kan skriver att Sverige fungerade som en kontakt till väst för Sovjetryssland, och svensk handel ville fortsätta förbindelserna länderna emellan, vilket ledde till att Sovjetryssland år 1918 slöt ett handelsavtal med Sverige där bolsjevikernas utrikeshandelsmonopol erkändes av ett annat land för första gången. Vid slutet av 1918 avslutades dock de etablerade förbindelserna mellan Sverige och Sovjetryssland, delvis på grund av pressen från de allierade, men även på grund av revolutionär propaganda som spreds i Sverige och via Sverige från Sovjetrysslands håll. Därefter försämrades relationerna ytterligare och Sverige var ett av länderna, tillsammans med de allierade, som anslöt sig till en blockad gentemot Ryssland. 1920 återupptogs dock relationer länderna emellan igen då de allierade hade avslutat blockaden, samtidigt som Sverige fick sin första socialdemokratiska regering.¹⁹

¹⁸ Harrison, s. 132–137.

¹⁹ Sergeevič Kan, s. 125–128.

2.3. Politisk utveckling i Sverige

Perioden som denna uppsats rör sig inom var inte endast händelserik utifrån ett större europeiskt perspektiv, med världskrig och revolutioner, utan även för Sverige inhemskt. En av de största händelserna var demokratins genombrott. Svante Nordin skriver om detta i boken ”Sveriges moderna historia: fem politiska projekt: 1809–2019”, där demokratins genombrott alltså är ett av de fem politiska projekten som tas upp i boken. Bakom processen lyfter Nordin flera viktiga aktörer, men framför allt Liberalerna och Socialdemokraterna.²⁰

Utöver demokratins genombrott skedde andra inrikespolitiska händelser av vikt, i och för sig ofta påverkade av händelser utomlands, som skedde under perioden 1915–1919. Bo Stråth skriver bland annat om det politiska landskapet i Sverige mellan 1917–1920 och menar att det skedde en förskjutning vänsterut. I valet 1917 minskade högerens andel av rösterna kraftigt, medan socialdemokraternas ökade. Högern utgjorde därefter en minoritet, och en ny regering fick bildas. I många andra delar av Europa skedde snabba politiska förändringar – ryska revolutionen och bolsjevikernas vinningar i Ryssland, revolutionsförsök i Tyskland och allmän revolutionär oro. Revolutionsstämningar rådde även i Sverige – de nyligen ur socialdemokraterna utbrutna vänstersocialisterna ville ha revolution, och socialdemokrater ville ha stora och snabba politiska förändringar (avskaffande av kapitalismen, monarkin, första kammaren, allmän värnplikt m.m.). Utvecklingen i resten av Europa påverkade därför även svensk politik, då det från höger håll fanns oro för en liknande utveckling i Sverige, vilket ledde till eftergifter åt socialdemokraterna.²¹

2.4. Konservatismen i Sverige och kretsen kring *Svensk Tidskrift*

Som jag nämner i avsnittet om källmaterialet så var det Gösta Bagge och Eli Heckscher som grundade *Svensk Tidskrift* år 1911. Heckscher var född i Stockholm och arbetade som professor i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm, men är framför allt känd som ekonomhistoriker. Angående *Svensk Tidskrift* och deras politiska positionering så finns det inte jättemycket tidigare forskning skrivet om det, men den tas bland annat upp i boken ”Två

²⁰ Nordin.

²¹ Bo Stråth, *Sveriges historia. [kungarna och eliterna, unionen Sverige-Norge, borgerligheten, kvinnorörelsen och könsrollerna, riksdagsreformen, arbetarrörelsen, massmedierna, nyodlingsprojektet, industrialiseringen, emigrationen, befolkningsökningen, fattigdom och välfärd, vetenskap och konst] 1830-1920*, Norstedt, (Stockholm 2012), s. 203–206.

studier i svensk konservatism: 1916–1922” av Mats Kihlberg och Donald Söderlind. Den första delen av boken står Mats Kihlberg för, och där omnämns *Svensk Tidskrift*. Bland annat skriver han om tidskriftens förhållningssätt till första världskriget. Om *Svensk Tidskrift* skriver Kihlberg att de som samlades kring tidskriften var äldre lärjungar till Harald Hjärne. Han jämför även kretsen kring *Svensk Tidskrift* med den kjellénska unghögern (efter Rudolf Kjellén), och skriver att de skilde sig i åsikter vid ett antal punkter.²² Det bekräftas även i Svensk Uppslagsbok där Heckscher och Bagge beskrivs som lärjungar till Harald Hjärne och Hans Forssell. Där beskrivs *Svensk Tidskrift* även som en tidskrift som fokuserade på utrikespolitik, ekonomiska, sociala och kulturella frågor utifrån en nationell högerposition. De ansåg statens allmänna intressen ligga före enskilda partiers eller klassers intressen, och var för en förstärkning av försvaret och socialpolitiska reformer.²³

När det kommer till internationell politik ansåg *Svensk Tidskrift* att en tysk dominans kunde vara farlig för svensk industri och näringsliv, men även för den svenska kulturens säregenhet. Vidare ville kretsen kring *Svensk Tidskrift* inte välja sida mellan en tysk-engelsk konflikt, och menade istället att den tysk-slaviska konflikten var av mycket större vikt. De såg Kjelléns värdering av stormakterna som ”ovetenskapligt känslotänkande”. Harald Hjärne skrev i *Svensk Tidskrift* och förespråkade en svensk neutralitetspolitik och kretsen kring tidskriften påvisade lojalitet gentemot regeringen och deras neutralitetspolitik. De ansåg vidare att striden i första världskriget var en kulturkamp mellan slaver och germaner, men hade som sagt en försiktig inställning gentemot Tyskland, som de inte endast såg på med positiva ögon. Sverige ansågs ha misslyckats med uppgiften att bli ledande i Norden, och nu hotades även hela Östersjöområdet av Tysklands dominans.²⁴

Vidare bör tidskriftens redaktörer beröras lite närmare i den mån information finns. Som tidigare nämnt var Gösta Bagge nationalekonom och professor i nationalekonomi och socialpolitik. Han var även politiskt aktiv i Högerpartiet och blev under senare år dessutom ordförande för partiet.²⁵ Inom nationalekonomin ägnade sig Bagge framförallt åt frågor

²² Mats Kihlberg & Donald Söderlind, *Två studier i svensk konservatism 1916-1922*, Almqvist & Wiksell [distributör], (Stockholm 1961), s. 22ff.

²³ Svensk Tidskrift, Svensk Uppslagsbok, 2:a upplagan 1954, https://web.archive.org/web/20140320191021/http://svenskuppslagsbok.se/scans/band_28/0223_0224-0062.jpg (Hämtad 01-06-2021).

²⁴ Kihlberg & Söderling, s. 25f.

²⁵ Svensk Tidskrifts historia, Svensk Tidskrift. <https://www.svensktidskrift.se/svensk-tidskrifts-historia/> (Hämtad 29-04-2021).

rörande arbetarrörelsen och deras förutsättningar samt arbetsresultat.²⁶ Eli F. Heckscher, den andre redaktören och grundaren till *Svensk Tidskrift*, var som tidigare nämnt också nationalekonom, men även ekonomhistoriker. Han kom att inta en mer liberal ställning, framförallt gällande den ekonomiska politiken.²⁷ Donald Söderling nämner *Svensk Tidskrift* på tal om de konservativas inställning gentemot demokratin. Bland annat i en redaktionell text från år 1914 skriver tidskriftens redaktion att demokrati leder till demagogi, då personer utan politisk bildning får vara med och bestämma. Om Bagge skriver Söderling att han under åren 1912–1914 skrivit i *Svensk Tidskrift* negativt om de demokratiska partierna. Bagge har då bland annat påpekat att partierna styrs av ett fåtal, och att de därför inte egentligen är så demokratiska som de anser sig vara. I en demokrati menar Bagge ett det egna partiets intressen och framgång blir det viktigaste, på bekostnad av det mer allmänna statsintresset.²⁸

Även om det inte forskats om just *Svensk Tidskrift*, så har den svenska konservatismen under denna tidsperiod berörts. I boken *Med högern för Sveriges framtid*, skriven i samband med Högerpartiets 50-årsjubileum år 1954, går författaren Gösta Lindskog inledningsvis in på vad som kännetecknar den svenska konservatismen. Han skriver att den svenska konservatismen urskiljer sig från den i andra länder, men att de gemensamma dragen för konservatismen internationellt är att de ställer sig positiva gentemot nationen, religionen och traditionen. Den positiva inställningen till nationen kopplas vidare till de konservativas syn på försvaret som viktigt, och frågan om ett stärkt försvar har således varit ofta förekommande. Vidare är en annan generell ståndpunkt att de ställt sig emot klasspolitik, alltså att enskilda samhällsklasser kämpar för politik som gynnar deras intressen, då sådana stridigheter ansetts vara dåliga för nationen. Angående reformer fastslår Lindskog att den svenska konservatismen alltid varit reformvänlig, men emot stora och samhällsomstörtande förändringar, eller ”experiment” som han kallar det. Andra viktiga ståndpunkter för konservatismen är värnandet av familjen och av traditioner, varav ”befolkningsfrågan” varit av betydelse. Kopplat till det är även bevarandet av jordbruket, och dess likställande till andra näringar, central. När det kommer till religionen skriver Lindskog: ”Kristendomen är den enda fasta grundvalen för människornas liv”, och skriver att försummandet av kristendomen leder till förfall.²⁹

²⁶ Gösta Adolfsson Bagge, Riksarkivet, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Mobil/Artikel/18992> (Hämtad 03-06-2021).

²⁷ Eli F Heckscher, Riksarkivet, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/mobil/Artikel/12680> (Hämtad 03-06-2021).

²⁸ Kihlberg & Söderling, s. 93–96.

²⁹ Gösta Lindskog, *Med Högern för Sveriges framtid: bok, utgiven till Högerpartiets 50-årsjubileum 1954*, Högerens riksorganisation, (Stockholm 1954), s. 15ff.

3. Analys

Nedan kommer jag gå igenom samtliga texter som ska analyseras i kronologisk ordning år efter år och var för sig. Underkapiteln är indelade efter årtal för att läsningen och analysen ska bli så smidig som möjligt. Vid slutet av varje underkapitel kommer jag vidare sammanfatta resultaten från det enskilda året. Därefter sammanfattas samtliga resultat i uppsatsens slutkapitel.

3.1. År 1915

3.1.1. ”Kriget i Rysk bildskrift”

Den första texten i numret från 1915 som fokuserar på Ryssland heter ”Kriget i rysk bildskrift” och är skriven av fil. dr. Verner Söderberg. Texten finns under kategorin ”II. Öfriga artiklar”. Där skriver Söderberg att *Svensk Tidskrift* fått tag på ett hundratal ryska krigsbilder, som tillhandahållits via en vän. Han menar vidare att de krigsbilderna kan säga en del om vilken bild av första världskriget Ryssland vill förmedla till invånarna, då majoriteten var analfabeter och i detta fall fick förlita sig på bilder. Därefter går han igenom ett urval av bilderna och analyserar vad det är de visar. Han menar att bilderna förmedlar en förenklad bild av vilka som pekas ut som fiender respektive vänner, och att en positiv bild av Ryssland visas, där de går segrande från olika slag mot Tyskland. Söderberg lyfter även att vissa av bilderna inte är några verklighetsskildringar, utan tydliga skämtbilder. Han diskuterar även ”ryskheten” i bilderna och skriver att de verklighetsskildrande bilderna ”ofta kännetecknas af ganska stort konstnärligt värde och förete i ögonen fallande rysknationella särdrag”, till skillnad från skämtbilderna som inte har något ryskt särdrag utan är ”kosmopolitiskt konventionella”.³⁰

Söderberg beskriver vidare vad han ser som olika typer av förnedrande bilder gentemot tyskar – bland annat genom användningen av kackerlackor, då det ryska ordet för kackerlackor nästan är samma som ordet för preussare. Avslutningsvis drar Söderberg slutsatsen att en del av bilderna ”äger konstnärligt värde, nationell prägel och agitatorisk effektfullhet”. I en del av bilderna menar han samtidigt att ”nationalhatet”, som inte leder till bra konst, fått ta över för mycket. Han är däremot tydlig med att därefter hävda att det hat som exempelvis fransmän

³⁰ Verner Söderberg, ”Kriget I rysk bildskrift”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915), s. 262–272.

och engelsmän visar upp gentemot varandra är ännu större än det hat ryssar här visar upp gentemot tyskar.³¹

Söderbergs text är framför allt analyserande och redogörande, men han drar sig inte från att tycka till om de olika bilderna. Att han exempelvis inte bara sågar de ryska bilderna helt och hållet tyder på att han inte endast hyser ett förakt gentemot Ryssland. Samtidigt tar han flera gånger i texten upp hur förenklade bilderna är, och att vissa av dem är rent utav dåliga, vilket tyder på en ganska stor skepticism. Att Söderberg väljer att skriva en text om just detta, alltså rysk bildkonst om första världskriget, tyder vidare på att Ryssland och deras inställning till kriget var av intresse och något som var värt att ta upp. Textens tema tyder även på att det fanns ett intresse för rysk kultur, även om den i detta fall var kopplat till första världskriget.

3.1.2. ”Ryssland så som Tysklands motståndare”

Texten ”Ryssland så som Tysklands motståndare” är en text i kategorin ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” och har ingen underskrift. Det som diskuteras i texten är alltså Ryssland och Tyskland som varandras motståndare i första världskriget. Skribenten inleder texten med att konstatera att de skrifter om kriget som producerats bland stormakternas litterära och vetenskapliga kretsar för det mesta inte är särskilt bra, utan kantas snarare av ensidighet ”som i kampens hetta må vara förklarlig”. Han menar samtidigt att det även finns värdefulla texter. Därefter lyfts en text skriven av tysken Otto Hoetzsch, som går igenom Tyskland och Rysslands relation och historiska bakgrund. Skribenten berättar att den tyske författaren bland annat lyfter att relationen länderna emellan historiskt sätt ofta varit vänskaplig eller i vart fall neutral. Men skribenten tar även upp att Hoetzsch skriver att det i samtiden finns en växande rivalitet länderna emellan. Den beror bland annat på ekonomiska intressen i Turkiet, men även på den då växande panslaviska rörelsen. Skribenten tar fasta vid att Hoetzschs synpunkter pekar på utvecklingsmöjligheter inför framtiden ”som svensk politik och svensk opinion gjorde klokt i att räkna med”. Avslutningsvis fastslår skribenten att ”En tysk-rysk utjämning vid sidan af en fortsatt tysk-engelsk motsättning vore sannerligen en kombination, som skulle ställa svensk statskonst inför uppgifter så svåra som någonsin tillförne”.³²

³¹ Ibid.

³² ”Ryssland så som Tysklands motståndare”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915), s. 68–71.

Men vem var då Hoetzsch? Skribenten skriver inte ut det, men han var en tysk historiker, specialiserad på Ryssland, och politiker aktiv i ”Tysknationella folkpartiet”. Partiet var ett konservativt, nationalistiskt parti, men trots det kom Hoetzsch aldrig att bli nazist. Han sågs snarare som bolsjevik av den nazistiska regimen efter deras maktövertagande, just på grund av hans intresse av Ryssland. Med det sagt var Hoetzsch själv inte bolsjevik utan hade väldigt annorlunda ideologiska böjelser.³³ Att *Svensk Tidskrift* väljer att inkludera hans tankar i en text tyder på att de ansåg honom vara en rimlig och kunnig person på området, och kan också säga något om tidskriftens egna politiska hållning – tydligt konservativa, men med ett intresse för Ryssland som inte nödvändigtvis är hatiskt.

Texten är framför allt redogörande och inte särskilt värderande, men skribenten gör även en del egna konstateranden. Vad som avses med utvecklingsmöjligheterna Hoetzschs tar upp som svensk politik bör hålla koll på är inte helt klart. Handlar det om att Ryssland och Tyskland kan komma att bli två länder som samarbetar igen? Möjligtvis, då en stor del av texten handlar om deras historiska vänskap, samt att just utvecklingsmöjligheter förmodligen avser utveckling i en mer positiv riktning. Säkert är att skribenten ser det som viktigt för Sverige att följa hur situationen utvecklar sig, och att det är av intresse för Sverige. Det säger något om synen på Sveriges roll i kriget och förhållande till andra länder. Sverige ses snarare som passivt och anpassande än som aktivt, vilket vidare kan tolkas som att Sveriges anses ha en perifer position i förhållande till kriget och stormakter så som Tyskland och Ryssland. Det är även tydligt att skribenten litar på Hoetzsch förklaringar.

3.1.3. ”Ukrainafrågan”

”Ukrainafrågan” är ytterligare en text inom kategorin ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” där skribentens namn ej framkommer. Texten behandlar relationen mellan Ukraina och Ryssland och frågan om Ukraina som egen nation. Skribenten utgår från en rad olika texter som skrivits på området på tyska (skribenterna har däremot ryskklingande namn). Skribenten diskuterar ukrainarnas identitet och syn på sig själva och egna historia, bortkopplat från Ryssland. I texten går personen även igenom hur Ryssland på olika sätt förtryckt och aktivt försökt minimera den säreget ukrainska kulturen och identiteten. Den då samtida

³³ Karl Schlögel, ”The futility of one professor’s life: Otto Hoetzsch and German Russian studies”, <https://www.eurozine.com/the-futility-of-one-professors-life/#> (Hämtad 18-05-2021).

ukrainska rörelsen för självständighet tas också upp. Avslutningsvis frågar sig skribenten vad länderna runt Svarta havets lösgörande från Ryssland skulle ha för konsekvenser för Rysslands politiska beslut i andra riktningar.³⁴

Denna text refererar som sagt framför allt till vad andra skrivit om frågan, men det går att anta att skribenten håller med eftersom den inte inkluderat några texter från exempelvis den pro-ryska sidan. Texten förmedlar en övervägande negativ bild av Ryssland där landet pekats ut som ockupant av många landområden som annars borde vara självständiga. Frågan som skribenten ställer vid slutet är väldigt öppen, men kan det vara så att den funderar på om Ryssland, med tapp av landområden runt Svarta havet, istället vänder sig mot Skandinavien? Eller i alla fall västerut längre mot Europas mitt och västliga delar? Det är inte helt tydligt, men med tanke på vilken bild som ges av Ryssland kan det vara en av farhågorna. Det tyder på att synen på Ryssland som ett centrum i Sverige omvärld – att tänka sig att landet skulle vilja expandera är alltså inte omöjligt.

3.1.4. ”Ryssland och Atlanten”

I texten med rubriken ”Ryssland och Atlanten” diskuterar skribenten, vars namn inte står utskrivet i denna text heller, Rysslands tåg- och sjöfartsförbindelser till Atlanten. Texten är i tidskriften placerad under spalten ”Utländska allmän politik och samtidshistoria”. Den är av tämligen teknisk karaktär. Skribenten går igenom en del historik i ämnet, angående vilka tågbanor som byggts och så vidare, men även angående vilka framtida tåglinjer och sjöfartsförbindelser som kan komma att bli aktuella. Skribenten skriver även om hur en eventuell linje genom Finland och de övriga nordiska länderna skulle kunna se ut, men avslutar med att hävda att naturförhållandena och terrängen över den sträckan försvårar ett sådant bygge. Skribenten fastslår därmed: ”Tydligt är därför att hela det problem, som här beröres, kommer att väsentligen kvarstå efter kriget. – Hvad detta innebär för de nordiska staterna borde ej behöfva framhållas.”³⁵

Skribenten hänvisar alltså i slutet av texten till ett påstående som enligt den är så pass tydligt att det ej behöver skrivas ut. För en läsare över 100 år senare är det däremot kanske inte lika tydligt. Vad är det skribenten syftar på? Kanske att de nordiska länderna står under ett mindre

³⁴ ”Ukrainafrågan”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915), s. 155–158.

³⁵ ”Ryssland och Atlanten”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915), s. 232–235.

hot för territoriella anfall ifall Ryssland inte hinner bygga klart tågbanor genom de nordiska länderna, eller bara det att Ryssland inte får ytterligare förbindelser till Atlanten? Eller är det så att det är negativt för de nordiska länderna då det försvårar för handeln med Ryssland? Det kan vara bådadera. Det mer väsentligare i texten är att det är tydligt att skribenten diskuterar frågan utifrån hur det påverkar Norden (och kanske framförallt Sverige), och att frågan är relevant att diskutera just av den anledningen. I texten framgår det att Ryssland är ett centrum i förhållande till Sverige, och de övriga nordiska staterna, när det kommer till territoriell-politisk makt. Det är samtidigt inte något som är så förvånande, men likväl säger det något att *Svensk Tidskrift* väljer att ta med en text som denna. I övrigt är texten som sagt väldigt teknisk och diskuterar inte Ryssland på ett sätt där tydliga värderingar går att läsas ur.

3.1.5. ”Finland och den ryska demokratien”

Denna text finns också under ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” och behandlar, så som rubriken tyder på, rysk inverkan på Finland och vilka konsekvenser det kan få.

Skribentens namn står ej angivet. Personen inleder texten med att ta upp att det ryska självhärskardömets fortlevnad är en garanti mot större interventioner i Finland, medan en eventuell rysk parlamentarism däremot skulle leda till en ökad förryskning och vara farligare för Finland. Vidare tar skribenten även upp det finländska socialdemokratiska partiet och dess förhoppningar på en rysk revolution, något som skribenten beskriver som en illusion som är på väg att försvinna. Däremot tar personen upp att de ryska socialisterna kan komma att skapa stor oreda och refererar vidare till händelser i Finland i den närliggande historien (1905–)

Skribenten refererar även till situationen år 1910 då ”Förryskningen och nedbrytningen af det gamla svenska lagsamhället i Finland fortgick snart ånyo, och kadetternas protester aftogo med åren väl ej i vältalighet, men däremot i kraft och pålitlighet”. Därefter diskuteras ett antal andra samtida politiska partier till höger i Ryssland och deras syn och åsikt om Finlands självständighet, där partiernas syn framställs som aggressiv och fientlig. Texten avslutas med ett konstaterande att Finlands allt större skepticism gentemot den ryska demokratin är legitim.³⁶

I denna text kommer skribentens åsikter fram på ett tydligare sätt än i flertalet av de övriga texterna från år 1915. Personen sympatiserar med Finland och ställer sig emot en aggressiv

³⁶ ”Finland och den ryska demokratien”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915), s. 577–579.

rysk politik gentemot landet. Vidare verkar skribenten hålla med om tanken att en rysk demokrati skulle vara farligare för Finlands självständighet än vad tsardömet är. En finsk självständighet bortom tsardömet diskuteras inte, utan endast att en eventuell rysk demokrati skulle vara något negativt. Att det blev krig i Finland vet vi i efterhand, men vi vet inte hur de högerinriktade ryska partierna hade fått agera i fråga om Finland om de hade haft en reell chans. Ett intressant hävdande skribenten gör i texten är att en rysk revolution framställs som en illusion. Med facit i hand vet vi att en revolution genomfördes i Ryssland bara två år efter att texten skrevs. Diskussionen om förryskning av Finland och det ”svenska lagsamhället” kan vidare tolkas som att skribenten även delvis ser attacker mot Finland som attacker mot Sverige. Det tyder på en syn på Sverige som perifert i förhållande till Ryssland, där förbindelserna bland annat existerar via Finland.

3.1.6. ”Ryska järnvägar och engelsk politik”

Den sista texten med fokus på Ryssland från år 1915 är alltså den med ovanstående rubrik. Texten finns i kategorin ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” och har likt de andra texterna i samma kategori ingen särskild avsändare. Temat är just ryska järnvägar och dess utbyggnad. Skribenten refererar till en N. Brianchanikov som skrivit en text på temat i den engelska tidningen *The Times* spalt ”Russian Supplement”. Brianchanikov gör en tämligen teknisk redogörelse för det ryska järnvägsbygget och de olika geografiska förutsättningarna som finns. Skribenten till texten i *Svensk Tidskrift* skriver bland annat att arbetsförhållandena för det ryska järnvägsbygget som Brianchanikov beskriver även är bekant för Sverige, på ett sätt som det inte är för engelsmän – ”Huru mycket norrländsk arbete får ej utföras under liknande omständigheter som dessa skildrade!”.³⁷ Det behöver inte säga jättemycket men säger ändå något om att det finns en viss samhörighetskänsla med Ryssland då skribenten väljer att ta upp det.

Vidare kopplar skribenten temat till Rysslands militära förmåga och skriver att ämnet är relevant för hela världen. Texten handlar alltså om ryskt järnvägsbygge utifrån framför allt militär kapacitet. Ryssland framställs som ett militärt centrum, och tidigare krig mellan Ryssland och exempelvis Japan och England tas upp som exempel där den militära makten,

³⁷ ”Ryska järnvägar och engelsk politik”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915), s. 579–583.

och järnvägar, spelat roll. Utöver den redan nämnda jämförelsen om arbetsförhållanden vid järnvägsbyggen gör skribenten inga andra jämförelser eller referenser till Sverige.³⁸ Det är intressant att personen inte tar upp hur det eventuellt skulle kunna komma att påverka Sverige, men att det är just detta ämne som den valt att skriva en text om i *Svensk Tidskrift* säger samtidigt att personen såg ämnet som relevant.

3.1.7. Sammanfattning år 1915

Texterna från år 1915 i *Svensk Tidskrift* som fokuserade på Ryssland var i hög grad redogörande texter. De var beskrivande och redogjorde för ett antal olika frågor så som järnvägsbyggen, Rysslands sjöfartsförbindelser, rysk krigsbildkonst med mera. Många texter fokuserade på Ryssland så som militär stormakt och tog upp geografiska frågor, något som kan tolkas som relevant för *Svensk Tidskrift* att ta upp då det var ting som ansågs påverka resten av världen. Ett antal texter tog upp Ryssland i förhållande till Sverige, då framförallt utifrån en geografisk synpunkt – om den ryska gränsens närmande till Sverige och hur en aggressivare rysk politik gentemot Finland skulle kunna komma att påverka Sverige. Vidare har även en viss samhörighetskänsla gentemot Ryssland visats upp när det kommer till ländernas liknande förutsättningar till järnvägsbyggen.

Texterna var för det mesta inte särskilt värderande, även om skribenternas åsikter om Ryssland i en del texter kom fram på ett tydligare sätt än i andra. Huruvida synen på Ryssland var negativ eller positiv är svårt att svara på utifrån texternas innehåll, men inga direkta negativa åsikter framfördes. I texten om rysk krigsbildkonst tar Söderberg upp positiva och imponerande aspekter av en del av den ryska bildkonsten, vilket tyder på en kunskap och ett intresse för rysk kultur. Utöver det är ett tydligt resultat att Ryssland är ett land som *Svensk Tidskrift* uppenbarligen ansåg vara relevant att hålla koll på. Frågor som vi idag kan tycka är detaljfrågor eller irrelevanta, var år 1915 frågor som tidskriften ansåg vara betydelsefulla – exempelvis tekniskt sett detaljrika beskrivningar av ryska sjöfartsvägar och järnvägsbyggen. Ryssland framställs i tidskriften främst som ett militärt, geografiskt och politiskt centrum.

³⁸ Ibid.

3.2. År 1916

3.2.1. ”Ryska framtidsdrömmar”

Denna text ingår i kategorin ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” och har således ingen specifik avsändare. Skribenten börjar texten med att referera till ett verk av ”Meresjkovski” som handlar om Tolstoj och Dostojevskij. Personen skriver att den som utan större kännedom om den slaviska världen läser slutkapitlet i boken ”...skall knappast kunna undgå att känna en viss med motvilja blandad häpnad öfver den åskådning, som där träder i dagen”. Åskådningen i frågan handlar om den ”den slaviska andens höga frälsningsmission inom den europeiska kulturen”, och synen på Europa som förstört av materialism och irreligiositet – en del av världen vars räddare är det andligt och kulturellt högre stående Ryssland. Skribenten fortsätter med att hävda att den åskådningen kan tyckas vara löjlig för västerlänningar, men att den ändå är relevant. De som är intresserade av rysk politik bör göra sig införstådda i den nämnda ryska åskådningen, då det kan komma att bli ”politisk realitet”.³⁹

Vidare fortsätter skribenten med att hänvisa till en uppsats skriven av den tyske Oskar Trautmanns (Trautmanns bakgrund tas ej upp), som skribenten anser vara av intresse även för svenskar. Trautmann diskuterar den ryska kyrkan och dess beroende av staten. Kyrkans makt i Ryssland förklaras genom att ett antal idéer, likt de ”ryska åskådningarna”, upprepats tillräckligt många gånger och lyckats tränga in bland folks medvetande och sammanslutits med rysk politik i stort. Trautmann beskriver idéerna som de att den ryska kyrkan ser sig som strävande efter sanning och rättvisa och att den ”gammalkristna ödmjukheten” endast lever kvar i Ryssland. Vidare tas det upp att sådana tankar ”i närvarande stund” fått ett uppsving bland den ryska befolkningen, och att erövringen av Konstantinopel är det slutgiltiga målet. Skribenten hävdar vidare att Rysslands pågående kamp inte handlar om landområden, politisk inflytande eller dylikt, utan att det är en strid för de ryska religiösa idealen – ”Det är ett heligt krig, där de ryska arméerna kämpar för hela mänsklighetens gemensamma sak lika mycket som för sin egen”. Slutligen kopplar skribenten ämnets relevans för Sverige – ”Mer än någonsin förut har man emellertid i vår stormfyllda tid anledning att med uppmärksamhet följa utvecklingen af dessa idéer, och säkerligen gör man klokt i att icke underskatta deras betydelse för den ryska politiken.”⁴⁰

³⁹ ”Ryska framtidsdrömmar”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1916), s. 223–226.

⁴⁰ ”Ryska framtidsdrömmar”, 1916, s. 226f.

Texten tar upp vad skribenten beskriver som ryska åskådningar, men på ett tämligen redogörande sätt. Åskådningarna avfärdas inte direkt som dåliga eller skadliga. Snarare framstår det som att skribenten har en ganska ödmjuk ingång till de åskådningar som beskrivs, alltså att vi bör förstå dem. Samtidigt trycker skribenten på att det råder stora skillnader mellan Ryssland och västvärlden genom att upprepande gånger ta upp hur löjliga och absurda de åskådningar som lyfts fram i texten ter sig för européer. Det är vidare tydligt att Ryssland som andlig stormakt snart kan komma att bli verklighet. Därför menar skribenten alltså även att svenskarna bör hålla koll på de åskådningarna som beskrivs vara så vanliga i Ryssland. Det kan tolkas som att Sverige ses som en del av den västerländska kulturen, men att rysk dominans kan komma att bli verklighet i framtiden. Antagandet är intressant då Ryssland bara några år senare snarare kom att röra sig i motsatt riktning (ateistiskt och antireligiöst).

3.2.2. ”De ryska judarna under världskriget”

Denna text är sorterad under kategorin ”II. Öfriga artiklar” och är skriven av Dr. M. Ehrenpreis. Hans bakgrund utskrivs ej i texten, men Ehrenpreis var överrabbin i Stockholm 1914–1941 och bland annat grundare till Judisk Tidskrift.⁴¹ Han skriver inledningsvis i texten att han, efter att tidskriftens redaktion önskat det, ska skriva om ”ett hittills föga känt område af krigets elände”. Området är alltså ”östjudendomen”. Ehrenpreis fortsätter texten med att skriva att judarna i väst inte fått lida i kriget mer än de övriga folken, medan judarna i öst fått lida dubbelt så mycket, och att flertalet östliga provinser med ”judesamhällen” mer eller mindre blivit jämnade med marken. Vidare berättar han om ”judefrågan i Ryssland”, och skriver att Ryssland bedrivit systematisk utrotning ”af det judiska folkelementet”, med exempel så som att judarna inte har rätt att bosätta sig var som helst i Ryssland, samt flertalet pogromer (massavrättningar av judar) som genomförs. Ehrenpreis skriver även om de ryska judarnas fosterlandskänsla gentemot Ryssland och att en halv miljon judar ställt upp i första världskriget, men att de likväl misstros av Ryssland för att vara Tysklandstroga – ”Har man någonsin hört, att Frankrike, England eller Tyskland tviflade på sina judiska soldaters lojalitet?”.⁴²

⁴¹ “Marcus Ehrenpreis”, NE, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/marcus-ehrenpreis> (Hämtad 29-04-2021)

⁴² M. Ehrenpreis, ”De ryska judarna under världskriget”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1916), s. 546–549.

Ehrenpreis diskuterar även bakgrunden till förföljelserna judarna utsätts för i Ryssland och fastslår att det inte är hela Rysslands befolkning som ska skuldbeläggas för handlingarna. Det finns två sorters Ryssland, ett ”byråkratiskt och reaktionärt”, och ett som ställer sig emot förtrycket mot judarna och som ”ropa högt på fullständig befrielse av alla nationaliteter”. Han tar upp att flertalet ryska intellektuella (Leonid Andrejeff, Maxim Gorki och Fedor Sologub), samt en del högt stående politiker, positionerat sig för de ryska judarnas frigörelse. Vidare anklagar han även länder i väst så som Frankrike och England för att inte göra tillräckligt mycket för de ryska judarna, och att de agerat med stor försiktighet gentemot Ryssland i den frågan, men tar även där upp exempel på personer i utlandet som uttalat sig för de ryska judarnas sak. Ehrenpreis fastställer att de i utlandet som varit mest aktiva i frågan varit några av de i kriget neutrala länderna, då framför allt USA. Texten avslutas med konstaterandet att de ryska judarnas framtid för tillfället är mycket osäker, och att utfallet är oklart.⁴³

Texten är (föga förvånande) skriven med sympati till de ryska judarna situation. Ehrenpreis jämför de ryska judarnas livsförhållanden och situation under kriget med den för de västliga judarna, som beskrivs som likvärdig resten av befolkningen. Men med de västliga judarna menar Ehrenpreis de länder i väst som deltar i kriget. Han diskuterar inte judarnas rättigheter i de neutrala länderna, mer än när det kommer till stödet för de ryska judarna. Därmed diskuteras inte Sverige i sammanhanget överhuvudtaget, varken behandlingen av judar i Sverige eller Sveriges/svenskars syn på förföljelserna de ryska judarna utsätts för. Det kan betyda han inte såg Sverige som en central internationell aktör, och att ansvaret framför allt ligger på de krigförande länderna. När det kommer till synen på Ryssland är den tämligen negativ, men samtidigt inte hatisk, då Ehrenpreis tar upp att det även finns personer i Ryssland som kämpar för judarnas frigörelse. Det går vidare att säga något om att *Svensk Tidskrift* ville ha med en text på temat – det var uppenbarligen en fråga som intresserade och som ansågs som relevant. Kanske kunde den bidra till fler svenska intellektuella att få upp ögonen för förföljelserna de ryska judarna utsattes för?

3.2.3. Sammanfattning år 1916

Under detta år var det endast två texter som publicerades i tidskriften som hade sitt fokus på Ryssland, vilket är färre än föregående årets sex artiklar. Texterna fokuserar på olika saker,

⁴³ M. Ehrenpreis, 1916, s. 550–555.

men båda texterna fokuserar på ämnen som i texterna är specifika för Ryssland. Den första texten diskuterar ”den ryska åskådningen”, den ryska kyrkan och dess syn på sig själva som världens andliga ledare. Skribenten ansåg det vara relevant då den politiska utvecklingen skulle kunna komma att gå den vägen. Den motiveringen är intressant i och med att vi vet att ryska revolutionen genomfördes bara ett år senare. Den senare texten är skriven av den dåvarande överrabbinen i Stockholm Marcus Ehrenpreis och handlar om förföljelsen av judar i Ryssland och om hur stödet för de ryska judarna ser ut i Ryssland och övriga världen. Att dessa två texter är med visar på att *Svensk Tidskrift* ansåg det vara relevant att ta upp och diskutera inrikespolitiska ryska händelser, vilket tyder på att landet ansågs ha stor betydelse även utanför dess gränser. Synen på Sverige framställs vidare som perifert i förhållande till Ryssland, mer som en passiv bevakare än som en aktiv medaktör.

3.3. År 1917

3.3.1. ”Den stora omhvälfningen i Ryssland och Finland”

Denna text är skriven av fil. dr. Verner Söderberg och är kategoriserad under ”II. Öfriga artiklar”. Söderberg diskuterar den politiska utvecklingen i Ryssland, tsar Nikolaj II:s abdikation och att stora förändringar är på väg att ske. Utifrån händelserna som diskuteras verkar texten vara skriven strax efter tsarens abdikation. Vad som faktiskt kommer att hända med Ryssland framöver, det är däremot oklart, menar Söderberg. Men han fortsätter med att skriva att det går att urskilja omvälvningarnas bakgrund och ”arten af de krafter” som nu ska välja vilken väg Ryssland ska ta framåt. Söderberg menar att den huvudsakliga orsaken till den politiska omställningen i Ryssland är första världskriget och Rysslands önskan att dra sig ur det. Han går därefter noggrant igenom de olika inrikespolitiska händelserna som lett till tsarens abdikation. I texten diskuteras även händelsernas konsekvenser för Finland, att det kan bidra till närmandet av ett självständigt Finland.⁴⁴

De sista sidorna av texten ägnar Söderberg åt att diskutera möjliga framtidsscenarioer för Ryssland. Bland annat understryker han att en återgång till monarkin i Ryssland inte är så trolig inom en snar framtid. Han tar även upp andra länders krav på autonomi, med situationer likt Finlands, så som de baltiska länderna och Ukraina. Jordfrågan är en annan fråga som

⁴⁴ Verner Söderberg, ”Den stora omhvälfningen i Ryssland och Finland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1917), s. 205–208, 211–214.

Söderberg tar upp som viktig för framtiden, då det finns en åsikt att jorden tillhör folket och att arrenden i högre grad vägras betalas samtidigt som konfiskeringar av jord sker. Söderberg menar därför att det framför allt i jordfrågan finns en ”fara för anarki”. Han tar även upp vilka eventuella hot för kringliggande länder som den politiska utvecklingen i Ryssland kan leda till och fastslår att ”Politiskt eldfångda samhället pläga sällan te sig såsom fredligt förtroendeingifvande grannar”.⁴⁵ Han lyfter avslutningsvis även ett varningens finger och skriver:

Än så länge kan man ej skönja, om ryska revolutionen hunnit in på så farliga kosor, men möjligheter finnas både för det ena och det andra. Och det borde mana vederbörande framstegsmän här hemma till en liten tids afvaktande besinning, innan de okritiskt taga den från 1905–1906 års med anarki hotande och af reaktion följda revolutionsperiod beryktade hjärtesucken ”Gif oss Ryssland!” till politiskt lösenord i vårt på lagbunden frihets sekelgamla grund uppbyggda svenska rike.⁴⁶

Söderbergs text är till största del beskrivande. Han skriver en del om Finland, och tar upp att utvecklingen kan leda till en utökad finländsk frihet. Det är tydligt att Finland är ett återkommande tema i flertalet av texterna hittills, och likaså i denna, vilket tyder på att Rysslands vikt för Sverige via just Finland ses som central. Större delen av texten beskrivs tämligen objektivt, men det är i vart fall tydligt att Söderberg ser det han beskriver som anarki som ett hot för samhället, och att det inte är en önskvärd utveckling. Det sista citatet tyder även på att det tidigare i Sverige sneglats åt Rysslands håll när det i Sverige varit oroligt (1905–1906), och Söderberg menar att Ryssland inte kan ses som ett gott exempel längre. Det implicerar att Ryssland har varit eftersträvansvärt bland vissa i Sverige, vilket påvisar Sveriges perifera förhållande till Ryssland. Vidare är det intressant att Söderberg inte diskuterar socialisterna i Ryssland, och inte heller de svenska socialisterna. Det kan tolkas som att Söderberg inte tänkte särskilt mycket på att ett socialistiskt maktövertagande skulle kunna ske, och därmed inte heller hur det skulle påverka Sverige.

3.3.2. ”Den kosackiska revolutionen”

Texten är skriven av professor Harald Hjärne och är sorterad under spalten ”II. Öfriga artiklar”. Den börjar med ett fastslående om att en månad gått sedan den ryske tsaren abdikerade, alltså är det tydligt när texten är skriven. Hjärne fortsätter därefter med att skriva

⁴⁵ Söderberg, 1917, s. 214–218.

⁴⁶ Söderberg, 1917, s. 218.

att informationen om situationen i Ryssland är knapphändig, men att viss värdefull information då och då dyker upp. Vidare skriver Hjärne att man bör vara försiktig med att jämföra händelserna i Ryssland ”med skenbart motsvarande ting i vårt västerländska Europa”. Därefter går Hjärne vidare med att skriva en del om bakgrunden till revolutionsförloppet i Ryssland och drar slutsatsen att den huvudsakliga orsaken till revolutionen är att staten haft för stora utrikespolitiska arbetsbördor, och hävdar att riksdumans majoritet också bär ansvaret för den misskötta utrikespolitiken. Hjärne skriver även att revolutionen framför allt kännetecknas av kosackernas ”återväckta frihet” och påvisar att ”Tsaren har äfven denna gång, som ju ej är den första i Rysslands historia, dukat under för kosacken, hans antipod och jämlike i obehärskadt godtycke”. Därefter fastställer han att det som nu sker i Ryssland är ”...den storryska nationalismens följdriktiga fullbordan, en förnyad återgång till den sannskyldiga ’breda ryska naturen’”, ett påstående som inte utvecklas vidare.⁴⁷

En kortare passage i texten ägnar Hjärne åt socialismen i Ryssland, det börjar med meningen ”Det myckna talet om ryska socialism förtjänar knappast att tagas på fullt allvar”. Hjärne fortsätter därefter med att hävda att personer som kallar sig för socialdemokrater länge funnits i Ryssland, men att majoriteten av folket inte står bakom dem. De socialister som faktiskt finns i Ryssland avfärdar Hjärne som ”jämförelsevis få” och som personer som framförallt ägnar sig åt ”grubblrier och disputationer om t.ex. marxismens eller andra dogmatiska lärorens rätta uttydning och tillämpning”, medan de rent praktiskt står långt från deras ”landsmän” som på ett enklare och tydligare sett lyckas samla folk kring sina politiska viljor och krav. Av den anledningen anser Hjärne också att det är märkligt att västerländska socialdemokrater reser till Ryssland för att ”omvända förmenta trosbröder i Ryssland till främmande planer, som icke passa in med de senare egentliga intressen och afsikter”. Hjärne avslutar texten med att konstatera att freden måste vara det mest önskvärda för både Ryssland och dess grannar.⁴⁸

Hjärnes text är både beskrivande och analyserande. Han skriver själv att informationen om händelserna i Ryssland är knapphändig, vilket ställer en lite frågande inför på vilken grund han själv drar de slutsatser han gör. Angående framställningen av Ryssland så trycker Hjärne på den stora skillnaden mellan Ryssland och Västeuropa – delvis när han skriver att händelserna i Ryssland ej bör jämföras med händelser i väst som anses vara liknande, men även när han skriver att de västliga socialdemokraterna som söker sig till Ryssland inte

⁴⁷ Harald Hjärne, ”Den kosackiska revolutionen”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1917), s. 219–255.

⁴⁸ Hjärne, s. 225f.

egentligen förstår vad det ryska folket vill eller är intresserade av. Det pekar på en syn på Ryssland som väldigt skilt Västeuropa.

När det kommer till socialismen i Ryssland beskriver Hjärne det som en begränsad politisk rörelse som egentligen inte har något att hämta bland folket. Det konstaterandet är intressant med tanke på den bolsjevikiska revolutionen senare samma år, och kan delvis tyda på ovetande om den politiska utvecklingen i Ryssland, men även på hur snabbt situationen kom att förändras i landet. Likväl är det intressant att Hjärne överhuvudtaget inte kunde föreställa sig ett socialistiskt maktövertagande i Ryssland. När det kommer till Sverige så nämns det inte överhuvudtaget, vilket är intressant då tanken om revolution inte var något främmande för svenska socialister, samt att Hjärne som konservativ rimligtvis borde sett det som ett hot mot Sverige. Istället jämförs Ryssland framförallt med Västeuropa i stort i stället för med Sverige, vilket också talar för att Sverige sågs som ett perifert land i sammanhanget, trots den geografiska närheten till Ryssland.

3.3.3. ”Den primitiva nyskapelsens hvirflar”

Detta är ytterligare en text skriven av Verner Söderberg, och finns under spalten ”II. Öfriga frågor”. Texten är en uppföljning av Söderbergs första text från samma år (”Den stora omhjälfningen i Ryssland och Finland”) där han redogör för och diskuterar händelseutvecklingen i Ryssland efter revolutionen i mars 1917. Denna text verkar vara skriven i slutet på sommaren/början på hösten 1917, då Söderberg återkommande refererar till vårens och sommarens händelser. Söderberg rapporterar om en ökad pessimism och negativ inställning i Ryssland mot utvecklingen som beskrivs gå i anarkistisk riktning. Han refererar vidare till valrörelsen i Sverige och skriver att det i våras talades mycket om att ”hinna upp Ryssland”, något som det alltså inte görs längre. Vidare ägnas större delen av texten åt att redogöra för diverse politiska händelser som skett i Ryssland under de senaste månaderna.⁴⁹

Han skriver även en del om ett upplopp i mitten på juli och de han kallar för ”maximalisterna” (vad som verkar vara en referens till radikala socialister – bolsjevikier) i spetsen. Upploppet i juli misslyckas, och Söderberg tolkar det som att det ”buro vittne om maximalisternas oförmåga att med militär hjälp genomföra sina omstörtningssplaner”. Finland, Estlands och

⁴⁹ Verner Söderberg, ”_Den primitiva nyskapelsens hvirflar”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1917), s. 354–358.

Ukrainas självständighet tas också upp i texten, och Söderberg skriver att länderna kommer allt närmare självständighet.⁵⁰ Avslutningsvis konstaterar han att:

Den högdragna likgiltighet som regeringen börjar visa soldat- och arbetarrådets i samförstånd med neutrala nordiska och holländska socialister planerade internationella konferens i Stockholm vittnar äfven i sin mån om nya vindar på höjderna.⁵¹

Vad det blir av den politiska situationen i Ryssland i höst när ”lifsmedelsknappheten allt mer börjar göra sig påmint”, är enligt Söderberg osäkert, likväl som han fortsätter med att fastslå att det finns ett hot för skräckvälde, och att ”anarkien lurar i bakgrunden i vida farligare skepnad än hittills kommit till synes.”⁵²

Texten är mestadels en redogörelse av den politiska utvecklingen i Ryssland, där Söderberg, likt tidigare texter, inte är särskilt värderande. Men det är den text som mest fokuserar på socialisternas agerande av de texter som skrivits om den politiska utvecklingen i Ryssland hittills. Det säger något om att uppfattningen av de ryska politiska landskapet ändrats, från att inte känna ett behov av att diskutera socialisterna till att ägna större delen av en text till dem. Även om Hjärne och Söderberg är olika personer och därav kanske av olika uppfattningar, är kontrasten gentemot Hjärnes text ”Kosackrevolutionen” intressant, då Hjärne alltså bara några månader tidigare konstaterade att socialisterna i Ryssland inte bör tas på allvar.

Något som visar sig vara en kontinuitet jämfört med de tidigare texterna som här analyserats är avsaknaden av kopplingar till de svenska socialisterna, detta trots att det år 1917 var en pågående valrörelse i Sverige, där utfallet bland annat blev att (då ännu ej splittrade) Socialdemokraterna ökade starkt. Någon bolsjevikskräck i Sverige syns alltså ännu ej till. Söderberg hintar däremot om socialisternas planer i Sverige i det ovanstående citat där han refererar till den planerade socialistiska konferensen i Stockholm, vilket kan tyda på en viss rädsla inför socialisternas organisering. Det görs ytterligare en koppling till Sverige i texten, då Söderberg refererar till att det tidigare samma år förekommit hänvisningar till Ryssland som ett mer utvecklat land än Sverige. På vilket sätt Ryssland ansågs vara ett eftersträvansvärt land, går Söderberg inte in på, men likväl tyder det på att det finns en viss bild av Sverige som perifert i förhållande till det mer framgångsrika Ryssland.

⁵⁰ Söderberg, ”Den primitiva nyskapelsens hvirflar”, 1917, s. 358–364.

⁵¹ Söderberg, ”Den primitiva nyskapelsens hvirflar”, 1917, s. 364.

⁵² Ibid.

3.3.4. ”Affären Mjäsöjedov”

Denna text är sorterad under spalten ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” och har ingen specifik avsändare. Texten handlar om en inom den ryska militären tysk spion vid namn Sergej Mjäsöjedov, som blivit påkommen. Skribenten börjar texten med att skriva att Ryssland förlorat många strider i första världskriget, något som inte ses som särskilt förvånande ”för de militära sakkunnige”, men att hur stort nederlaget kom att bli dock var förvånande. Därefter går skribenten in på att det började spridas rykten om att nederlaget berodde på att en tysk spion i hemlighet hjälpt tyskarna och lämnat ut hemlig information. Det har inte funnits mycket information om det i utlandet, men nyligen hade en artikel i ”Forthnightly review” publicerats, med information från förstahandskällor, varefter skribenten fortsätter med att redogöra för den informationen. Resten av texten ägnas alltså åt att gå igenom bakgrunden till den tyske spionen och hans öde.⁵³

Texten är som det kanske framgår väldigt redogörande, samt skriven med ett tämligen neutralt språk. Den enda värderingen skribenten gör framgår i början av texten där Rysslands återkommande nederlag nämns. Där uppställs en syn på Ryssland som militärt underlägset Tyskland, något som inte framkommit i tidigare texter där Ryssland diskuterats utifrån ett militärt perspektiv. Utöver det är texten av en nyhetsrapporterande karaktär och det är svårt att dra några bredare slutsatser utifrån den, mer än att Rysslands militära angelägenheter uppenbarligen var något som intresserade, vilket även stämmer överens med flertalet texter från tidigare år och texter. Det kan även vara så att Rysslands olika nederlag i första världskriget kommit att bli mer relevant att undersöka med tanke på den situation första världskriget resulterade i inrikespolitiskt i Ryssland.

3.3.5. Sammanfattning år 1917

Texterna från år 1917 som handlat om Ryssland har behandlat varierande ämnen, men hälften av dem har fokuserat på den pågående ryska revolutionen och diverse politiska förändringar som skedde i Ryssland under första halvåret. Ett annat ämne som diskuterats och som uppenbarligen är återkommande är Ryssland i förhållande till första världskriget. Något som är nytt för texterna detta år är att texterna som handlat om den politiska utvecklingen i

⁵³ ”Affären Mjäsöjedov”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1917), s. 527–531.

Ryssland även diskuterat landets socialister, något som inte märkts bland texterna från 1915 och 1916. Det har även märkts skillnader i texter emellan på den punkten, i och med att texterna skrivits vid olika tidpunkter på året och en hel del hunnit ske mellan att texterna skrivits – exempelvis Hjärnes text som pekar ut de ryska socialisterna som irrelevanta, medan Söderberg några månader senare skriver en text där stort fokus läggs vid socialisternas handlande i Ryssland.

Samtidigt har det kunnat urskiljas en hel del kontinuitet åren emellan hittills. Finlands självständighet och förhållande till Ryssland är en fråga som återkommit bland fler av texterna även under detta år, nu mer hoppfullt med en syn på att Finlands självständighet snart kan bli realitet. Som tidigare nämnt kan det tolkas som att det sågs som angeläget att Finland blev självständigt bland annat då gränsen till Ryssland på så vis kunde förskjutas längre bort från Sverige. Något annat som är återkommande är avsaknaden av kopplingar till Sveriges politiska situation (även om vissa referenser görs), och en viss medvetenhet kring de internationella socialisternas planer. Det har i ett antal texter refererats till tidigare synsätt i Sverige där Ryssland pekas ut som eftersträvansvärt och att Sverige på det sättet legat efter i utvecklingen. Skribenterna har då menat att fallet inte längre är så med tanke på det politiska tumultet i Ryssland år 1917. En ytterligare kontinuitet som märks i texterna är framställningen av Ryssland så som väldigt skilt från Västeuropa, något som påpekats i texter från tidigare år också. Även i texterna år 1917 är det Västeuropa i stort som utgör motpolen till Ryssland, snarare än Sverige, vilket ytterligare pekar på Sveriges perifera position i sammanhanget.

3.4. År 1918

3.4.1. ”Bolsjevikernas väg till makten”

Denna text är skriven av Verner Söderberg och är placerad under spalten ”II. Öfriga frågor”. Söderberg inleder texten med att skriva om Lenins resa genom Sverige, och hans möten med diverse svenska och utländska socialister i Stockholm. Vidare tar han upp att Lenin och Trotskij organiserat bolsjeviker i Ryssland, vad han kallar för ”den maximalistiska eller bolsjevikiska flygeln af den ryska socialdemokratin”, och listar en programlista med Lenins taktiker. Vidare nämner han att mötet med Lenin i Stockholm också fastslog att organisering inför revolution i Tyskland och Österrike var ett mål, men att de vid skrivande tidpunkt ännu ej hade lyckats med någon sådan. Därefter fortsätter Söderberg där han slutade vid hans sist

publicerade artikel om Ryssland, ”Den primitiva nyskapelsens hvirflar”, och redogör för det fortsatta händelseförloppet i Ryssland under hösten 1917 som ledde till bolsjevikernas maktövertagande. Slutligen i texten skriver Söderberg att bolsjevikernas nuvarande maktställning är ”ytterst prekär” och måhända kortvarig, men att fredssträvandet som underbyggt revolutionen däremot är mer långvarigt.⁵⁴

Söderberg fokuserar i denna text alltså på bolsjevikernas maktövertagande och visar på en viss skepticism inför dess framtid. Delvis hänvisar han till att det ännu inte skett någon revolution i Tyskland eller Österrike så som de planerat, men hintar även om att det nuvarande bolsjevikstyret i Ryssland kanske inte blir särskilt långvarigt. Han ser alltså ännu ej bolsjevikerna som ett långvarigt hot. Söderberg diskuterar Lenins resa genom Sverige och hans möten i Stockholm, vilket tyder på att han i viss mån har koll på bolsjevikernas internationella förbindelser. Någon bolsjevikskräck för Sveriges del visar han dock inte upp. Texten tyder vidare på att intresset för vad som sker i Ryssland fortsätter vara stort.

3.4.2. ”Klassförhållanden, socialismen och de ryska krafternas spel i Finland”

Texten med ovanstående rubrik är skriven av fil. Mag. Rolf Pipping och handlar främst om det socialistiska upproret och inbördeskriget i Finland. Det nämns inte vilken bakgrund Pipping har, men han var språkforskare och bland annat professor vid Åbo akademi 1928–56.⁵⁵ Pipping skriver inledningsvis mycket om Sveriges inflytande över Finland under 1800-talet, ofta i väldigt positiva ordalag. Pipping skriver att Finland var likt Sverige, men mer eftersatt och armare, innan det på 1800-talet hade samma utveckling som Sverige ett sekel tidigare, som då mer och mer kom att likna Västeuropa. Om svenskars roll i Finland skriver Pipping vidare: ”Genom sin faktiska ledarställning har den svenska bildade klassen sålunda verkat som ett konservativt, traditionsbärande element, medan den genom sina teorier banat väg för samhällets demokratisering”. Därefter fortsätter han texten med att gå in på den finska socialdemokratin och Rysslands påverkan på Finland. Bland annat skriver han att ”Det är krafterna från öster, som ha bragt striden till utbrott. Utan den ryska smittan och utan rysk hjälp af folk och vapen skulle säkerligen icke kriget ha släppts löst.”. Han påpekar även att majoriteten av folket i Finland är emot de röda, både finnar och svenskar, samt många

⁵⁴ Verner Söderberg, ”Bolsjevikernas väg till makten”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918), s. 39–47.

⁵⁵ Pipping, (Rolf), Uppslagsverket Finland, <https://www.uppslagsverket.fi/sv/sok/view-170045-PippingRolf>, (Hämtad 16-05-2021).

socialdemokrater. I slutet av texten betonar Pipping ytterligare skillnaden mellan det svenska och det ryska – ”Och hvad slutligen må betonas, det är, att striden ytterst står mellan svensk och ryska anda, mellan viljan till nationell självständighet i den lagbundna, fria statens form och drömmen den bolsjevistiska ’frihetens’ tusenårsrike.”.⁵⁶

Pipping framställer i denna text Ryssland och Sverige som varandras motpoler. Liknande skillnader har lyfts i tidigare texter också, men i de flesta fallen så är det Västeuropa, snarare än Sverige, som tagits upp som Rysslands motpol. Sättet Pipping skriver om Sverige indikerar att han anser Sverige ha ett centralt förhållande till Finland, där Sverige varit målbilden och det svenska lett till demokratisering o.s.v. i Finland. Att Sverige beskrivs som Rysslands motpol kan också tolkas som att det finns en jämnvikt länderna emellan, snarare än att Sverige skulle vara perifert i förhållande till Ryssland – vilken väg ska Finland gå, den ryska eller den svenska? Hittills är denna syn på Sverige i förhållande till Ryssland i vart fall ett undantag, jämfört med de övriga texterna. När det kommer till den allmänna synen på Ryssland så är det en mycket negativ bild som framförs av Pipping. Han talar bland annat om att svenskarna varit ledande i att bringa demokrati till Finland, något vars motpol alltså kan tolkas vara det ryska inflytandet. Pipping verkar även sätta ett likhetstecken mellan ”det ryska” och bolsjevikerna, men även mellan ”det svenska” och demokrati.

3.4.3. ”Hvilka riktlinjer kan den ryska politiken tänkas komma att följa?”

Texten ligger under spalten ”II. Öfriga artiklar” och inledningsvis skriver tidskriften: ”*Svensk Tidskrift* har från en ända till senaste tid i Ryssland verksam, framstående svensk fått mottaga följande intressanta inlägg:”. Mer än så framkommer inte om skribenten. Men texten handlar alltså om hur det kommer gå för Ryssland framöver, rent politiskt. Skribenten fastslår inledningsvis att det inte går att veta med säkerhet, men fortsätter därefter att diskutera vad personen själv tror kommer ske. Bland annat ser skribenten det bolsjevikiska styret som ett övergångsstyre, likt regeringen som tillträdde efter tsarens abdikation, och som likt den snart kommer avlösas av ett annat styre. Vidare utgår skribenten mycket utifrån vad den anser vara en rysk mentalitet när den försöker spå framtiden. Angående bolsjevikledarna Lenin och

⁵⁶ Rolf Pipping, ”Klassförhållanden, socialismen och de ryska krafternas spel i Finland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918), s. 89–94.

Trotsky hävdas det att de båda är extremister, och att det är något som är typiskt för ryssar i allmänhet (alltså extremism). Ryssar beskrivs även som oupplysta och omoraliska.⁵⁷

Skribenten fortsätter därefter diskutera Rysslands framtid och skriver att tsarismen lär återuppstå, om än i annan form. Att Ryssland återigen blir ett envælde är personen övertygad om – ”I grund och botten kan ryssen icke tåla vid friheten, det är sorgligt, men det är ett faktum, att han missbrukar den vid första tillfälle. Ryssen måste styras af en stark hand, som gärna får vara hård, ja äfven grym, blott den icke är småaktig.”. Något sorts republikanskt styre eller parlamentarism är svårt att föreställa sig i Ryssland, förutom kanske någon gång i en väldigt avlägsen framtid ”då upplysning och bildning ändrat folkkaraktären och bibringat den ryske musjiken karaktärsstyrka och ärlighet”. Om Ryssland återinför envældet menar skribenten även att landets utrikespolitik kommer återgå till den aggressivitet som annars karakteriserat den, och därför bör man förvänta sig att Ryssland snart igen blir en politiskt viktig stat.⁵⁸

I denna text framställs ryssar som ett outbildat folk som inte kan hantera demokrati eller egentligen något annat än envælde med en grym regent, och tonen är genomgående tämligen nedlåtande. Skribenten verkar se det som nästintill omöjligt för Ryssland att vara på något annat sätt än odemokratiskt och expansionistiskt med en aggressiv utrikespolitik. I och med att det Ryssland jämförs med är parlamentarism och demokrati kan det antas att skribenten indikerar att Ryssland på så sätt är unikt och väldigt annorlunda från Västeuropa. Skribenten diskuterar inte bolsjevikerna i någon högre grad, mer än att de också anses vara typiskt för Ryssland på så vis att de innehar en extrem ståndpunkt. Likväl menar skribenten alltså att bolsjevikernas styre inte kommer vara långvarigt. Ingen bolsjevikskräck syns till, och skribenten gör inga kopplingar mellan bolsjevikerna och socialister i Sverige eller andra länder i Europa, kanske just eftersom personen ser bolsjevikerna som en typisk rysk företeelse.

Att *Svensk Tidskrift* väljer att inkludera denna text tyder på att de anser skribenten vara kunnig på området, vilket gör det relevant att inkludera den i undersökningen. Texten skiljer sig vidare från flertalet tidigare texter, då den är skriven på ett väldigt värderande sätt där

⁵⁷ ”Hvilka riktlinjer kan den ryska politiken tänkas komma att följa?”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918), s. 167–170.

⁵⁸ ”Hvilka riktlinjer kan den ryska politiken tänkas komma att följa?”, 1918, s. 170ff.

skribentens åsikter om Ryssland och det ryska folket framkommer tydligt. När det kommer till skribentens syn på Ryssland utifrån ett centrum-periferi-perspektiv så framställs Ryssland som ett militärt/politiskt centrum, med dess aggressiva utrikespolitik, men rent kulturellt som perifert, då skribenten ser folket som obildat, omoraliskt och inkapabelt till att hantera demokrati. Att skribenten skriver att Ryssland *i framtiden* kan komma att bli ett viktigt land i Europa indikerar vidare att personen är av åsikten att den för tillfället, i och med ryska revolutionen, inte är det. Texten påminner även om Rolf Pippings text om Finland där han beskriver det svenska, demokratiska Finland i kontrast till de ryska makterna.^{*59}

3.4.4. ”Den ryska kyrkan och revolutionen”

Denna text är placerad under spalten ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” och har ingen särskild avsändare. Skribenten inleder texten med att hävda att den ryska kyrkans passiva roll i ryska revolutionen varit något mycket förvånande för folk i västerlandet. I Europa har man snarare sett den ryska kyrkan som väldigt maktfull, och att inget skulle kunna ändra på de gamla förhållandena mellan kyrkan och staten. Texten fortsätter därefter med att redogöra för hur kopplingen mellan stat och kyrka sett ut i Ryssland, för att komma till dess separation sommaren 1917, då den ryska kyrkan blev självständig från staten. Avslutningsvis tar skribenten kort upp den nya bolsjevikiska maktens förhållande till kyrkan – ”Att dessa – bland vilka för öfrigt de flesta äro judar – icke skulle visa någon nämnvärd hänsyn för kyrkans kraf var ju från början gifvet, och det dröjde ej länge, förr än det ena kyrkofientliga dekretet efter det andra såg dagen.”⁶⁰

Skribenten gör även i denna text skillnad på Europa/västerlandet (två ord som ofta använts synonymt) och Ryssland, vilket vidare indikerar att Sverige anses befinna sig i en perifer position, även om det ses som en del av Europa snarare än öst. Synen på Ryssland som eventuell framtida andlig stormakt, som diskuterades i en av texterna från 1916, lyser här med sin frånvaro. Även om det lyfts att den ryska kyrkan nu blivit självständig anses kyrkans situation vara tämligen bräcklig för tillfället. När det kommer till bolsjevikernas förhållande till kyrkan så förklaras deras negativa inställning genom att hävda att majoriteten skulle vara judar, snarare än att de exempelvis var emot kyrkan av ideologiska skäl. Det säger något om okunskapen om bolsjevismen, vilket även stämmer överens med tidigare texter där det

⁵⁹ * S. 35 i uppsatsen, under rubriken ”Klassförhållanden, socialismen och de ryska krafternas spel i Finland”.

⁶⁰ ”Den ryska kyrkan och revolutionen”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918), s. 288–292.

framkommer att skribenterna inte ägnat socialismen i Ryssland särskild stor tankekraft förrän andra halvåret av 1917. Textens tematik bekräftar däremot det svenska intresset för den ryska kyrkan, och synen på kyrkan som traditionellt sätt mycket stor och inflytelserik. Samtidigt tyder den på att synen på Ryssland som ett religiöst centrum inte längre är självklar.

3.4.5. ”Bolsjevismens ’storhet och förfall’”

Detta är ytterligare en text skriven av Verner Söderberg och är placerad under spalten ”II. Öfriga artiklar”. Söderberg diskuterar i texten bolsjevikernas maktövertagande och händelseförloppet därefter. Framför allt är Söderberg inne på att bolsjevikstyret håller på att förfalla. Sju månader efter maktövertagandet står bolsjevikerna framför stora utmaningar med reaktionerna mot revolutionen och ”anarki” i landet, menar Söderberg. Vidare diskuterar Söderberg bolsjevikernas planer om världsrevolution, vilka han nu ser som seriösa planer. Han nämner att det pågått stora arbeten i diverse länder för att genomföra revolutioner där, men att det ännu ej skett. Angående förhoppningarna på en revolution i Sverige skriver Söderberg att de däremot inte är särskilt stora, men att de kanske hade varit det ifall de röda hade lyckats med en revolution i Finland.⁶¹

Denna text är den första där skribenten diskuterar bolsjevikernas inflytande i Sverige och möjligheterna till en revolution i Sverige, och det är tydligt att Söderberg inte ser det som ett reellt hot. Det tyder på att den svenska socialistiska rörelsen ses på som perifer i sammanhanget. Vidare är det svårt att i texten urskönja vilken syn Söderberg har på Ryssland, mer än att han anser där vara en kaotisk situation för tillfället, en situation som bolsjevikerna inte antas kunna hantera för att få behålla makten. Texten urskiljer sig en del från andra texter på det sättet att Söderberg nu uppenbarligen ser bolsjevikerna, och den internationella kommunistiska rörelsen, som seriös, även om han anser att de i slutändan inte kommer lyckas. Det är något som inte framkommit särskilt tydligt tidigare, då bolsjevikerna mer framställs som en perifer rörelse.

3.4.6. ”Det nuvarande läget i det bolsjevikiska Ryssland”

Denna text är ytterligare en text placerad under spalten ”II. Öfriga frågor” och är skriven av ”Löjtnant G. Bolander, chef för ryska afdelningen inom Sveriges allmänna exportförening”.

⁶¹ Verner Söderberg, ”Bolsjevismens ’storhet och förfall’”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918), s. 315–237.

Texten är daterad 12.12.1918. Bolander diskuterar och redogör för diverse aspekter av Ryssland utifrån bolsjevikernas styre. Bland annat skriver Bolander om bolsjevikernas propaganda i andra länder som de för med syftet att genomföra en världsrevolution. Han skriver att propagandaförandet framförallt varit lyckat i länder där befolkningen varit trött på kriget, inte minst i ett land som Tyskland. Bolander verkar ta hotet om bolsjevismens spridning ute i Europa på allvar. Vidare skriver han att det länge talats om att bolsjevikernas makt lär vara kortvarig, men menar att det nu är tydligt att det kommer krävas utländsk intervention för att det ska ske. Bolander menar att det beror på att de antibolsjevikiska ryssarna inte har några vapen att tillgå, inga ledare samt är förtryckta av det nuvarande styret, men dessutom beror det på ”den kända ryska passiviteten och bristen på sammanhållning”. Angående Rysslands förbindelser med utlandet skriver Bolander att de inte längre har några diplomatiska förbindelser utomlands, men att de även när sådana fanns inte hade någon välvilja gentemot de neutrala länderna, varav Sverige dock hade den starkaste ställningen. Sedan bolsjevikernas maktövertagande anses misstänksamheten gentemot utlänningar ständigt förvärras.⁶²

Angående läget i Ryssland skriver Bolander vidare om Lenin och Trotskis terror och massmord på borgare och officerare, men även om olika delar av samhället som han menar håller på att förfalla. Han diskuterar ekonomins läge som han anser vara mycket dåligt, och menar kommer leda till att systemet snart faller. Angående den ryska industrin skriver han att de flesta fabriker inte är igång, då de tekniska ledarna sparkats, men även på grund av ”den ryske arbetarens kända obenägenhet för ordnad arbete, en olät som helt naturligt uppmuntras af att han vet sig erhålla sin fulla lön äfven utan att behöfva arbeta.”. Avslutningsvis anser Bolander att inget civiliserat land bör ha några kontakter med det nuvarande styret i Ryssland, och att han ”i mänsklighetens namn” hoppas att det plågade Ryssland snart får hjälp.⁶³

När det kommer till Bolanders syn på Ryssland så ser han ett land som förfallit till kaos och oreda. Han skriver inte uttryckligen om tsardömen dessförinnan, men det är tydligt att han anser det ha varit ett mer värdigt styre. Det är främst bolsjevikerna som Bolander framför kritik mot och inte Ryssland i sig, då han skriver att landet behöver hjälp. Samtidigt anser han de ryska arbetarna vara kända för deras lathet, och påstår dessutom att ryssarna är kända för

⁶² G. Bolander, ”Det nuvarande läget i det bolsjevikiska Ryssland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918), s. 550–553.

⁶³ G. Bolander, 1918, s. 553–560.

deras passivitet. Alltså uttrycker han en negativ syn på det ryska folket. Bolander skriver som sagt även om bolsjevikernas propaganda i andra länder, men framför allt i de krigförande länderna, och verkar alltså inte oroa sig för bolsjevikisk propaganda i Sverige i lika hög grad. Det tyder på att Sverige anses vara perifert i sammanhanget. Dessutom skriver Bolander att Ryssland behöver en utländsk intervention för att stoppa bolsjevikerna, men skriver inte att Sverige bör ta del i det, och man kan anta att han avser det vara andra länders ansvar, vilket är ett ytterligare tecken på synen på Sverige som en periferi i förhållande till Ryssland, men även i förhållande till de övriga krigförande länderna.

3.4.7. Sammanfattning år 1918

Texterna från året 1918 skiljer sig på en del plan från texterna under de tidigare åren. Bland annat har många av texterna om Ryssland fokuserat på bolsjevikerna i högre grad än tidigare år. Dessutom refereras det till bolsjevikernas aktivitet i andra länder också, något som inte förekommit tidigare. Däremot är det fortfarande så att det inte verkar finnas någon stark tro på att bolsjevikernas tid vid makten kommer bli särskilt långvarig. I övrigt är texterna från 1918 värderande i högre grad än tidigare, med framför allt en tydlig negativitet gentemot det bolsjevikiska styret, men i vissa fall även på Ryssland och det ryska folket i allmänhet. Det kan tolkas som att tsarens styre ansågs vara rimligare, och mer accepterat, än det bolsjevikiska. Vidare har även den ryska kyrkan diskuterats igen, och där är tankarna om Ryssland som en andlig stormakt inte särskilt närvarande, då de beskriver bolsjevikernas förhållande till kyrkan och uttrycker att det finns en ovisshet kring kyrkans framtid.

Synen på Sverige i förhållande till Ryssland framställs främst som perifert i texterna. Exempelvis diskuteras bolsjevismens spridning i europeiska länder, men i just Sverige så ses det inte som något reellt hot, vilket talar för att landet ses som perifert i sammanhanget. Sverige framstår snarare som en betraktare av händelserna i Ryssland, där den närmsta och mest relevanta kopplingen verkar vara Finland, som återkommande diskuteras i och med inbördeskriget. Istället har Ryssland fortsatt beskrivits som en motsats till västerlandet och Västeuropa. Det kan tolkas som att Sverige ses som en del av Västeuropa, men intar även en perifer position gentemot Ryssland, dit kopplingen (och motsättningarna) framför allt existerar via Finland.

3.5. År 1919

3.5.1. ”Socialism och bolsjevism”

Denna text är skriven av *Svensk Tidskrifts* redaktör Gösta Bagge och är sorterad under spalten ”II. Öfriga artiklar”. Bagge inleder texten med att konstatera att det är svårt att veta exakt vad som nu sker i Ryssland, och att få en objektiv bild av det, men att vi som ”medagerande” måste försöka få det. Därefter fortsätter han med att nyansera bilden av Lenin och de ryska bolsjevikerna. Bagge skriver att det är lätt att tro att bolsjevikerna bara är ”ett band av blodtörstiga äventyrare, vilka av en ödets nyck kommit till tsarmakten och nu begagna sig av sin ställning för att till fullo få tillfredsställa sina vilda djuriska lustar”, men att det helt enkelt inte stämmer. Istället menar Bagge att bolsjevikerna är personer med reella idéer som de tror på, då de offrat väldigt mycket och kämpat för de idéerna på ett sätt som för västerlänningar är främmande.⁶⁴

Bagge går vidare igenom bolsjevikernas ideologi och dess bakgrund. Han beskriver marxismen och även olika marxistiskt influerade politiska grupperingar, utöver bolsjevikerna. Utifrån genomgången av bolsjevikernas ideologiska bakgrund menar Bagge att deras ideologi i grunden är västerländsk. Det innebär att den egentligen har ännu bättre förutsättningar för att spridas i västerlandet än i Ryssland, då samhällena i västerlandet enligt marxismen bör vara mognare för en revolution än vad det var i Ryssland, skriver Bagge. Bagges beskrivning av bolsjevikerna är tämligen objektiv och redogörande, men han skriver även tydligt att han är emot bolsjevismen och att den kommer leda till svält.⁶⁵ Slutligen skriver han:

Vi ha all anledning att objektivt och uppmärksamt följa vad som där försiggår och icke låta vrångbilder fördärva omdömesförmågan. Men framför allt måste vi nu se till stundens krav och med all makt värja oss för det nya barbari, den anda av laglöshet och demoralisation, som hotar att från den gamla pesthärden sprida sig över västerlandet.⁶⁶

Texten skiljer sig från de flesta tidigare texterna som handlar om bolsjevikerna och det nya styret i Ryssland på så vis att den utgår från ideologin bakom bolsjevismen och idéerna som de nya makthavarna kämpat för. Genom att resonera så kommer Bagge alltså fram till att det finns ett stort hot för att sådana idéer ska få fäste i västerlandet också, vilket också är något

⁶⁴ Gösta Bagge, ”Bolsjevism och socialism”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1919), s. 231.

⁶⁵ Bagge, 1919, s. 231–242.

⁶⁶ Bagge, 1919, s. 242.

som inte framkommit lika tydligt i tidigare texter. Bagge skriver även att vi är ”medagerande” i vad som sker i Ryssland. Bolsjevikerna beskrivs vidare inte som en specifikt rysk företeelse, utan anses i grunden vara västerländsk. Det skiljer sig avsevärt från flertalet tidigare texter där skribenterna framfört stora skillnader mellan Ryssland (och även bolsjevikerna) och västerlandet, att de skulle vara varandras motpoler. Enligt Bagge är bolsjevismen inte en perifer rörelse, utan ytterst kopplad till övriga Europa. Han skriver inte om Sverige specifikt, men då han refererar till ”oss västerlänningar” så framgår det att han inkluderar Sverige i västerlandet. Det tyder på en komplexitet i förhållandet mellan centrum och periferi, då Bagge alltså inte anser bolsjevismen vara en perifer rörelse på samma sätt som tidigare skribenter skrivit.

3.5.2. ”Det militärpolitiska läget i Ryssland”

Texten är skriven av löjtnant Olof Ribbing och står under spalten ”II. Öfriga artiklar”. Som det lyder i rubriken så fokuserar texten på det militära läget i Ryssland. Ribbing börjar med att understryka att det för Rysslands grannar är en skyldighet att följa utvecklingen i landet. Därefter går han igenom det militära läget och redogör för röda arméns aktivitet i olika delar av Ryssland, samt läget bland de antibolsjevikiska styrkorna. Han diskuterar även röda arméns läge i förhållande till Rysslands grannländer och konstaterar att Finlands officiella hållning (det vita Finland) är viktig då bolsjevikerna framförallt är hotade av antibolsjeviker i de nordvästra delarna av Ryssland – ”Vad en dylik utveckling särskilt med tanke på vårt land innebär, är, att den bolsjevikiska propagandans stråkväg, som hittills varit lagd över Stockholm, måste söka sig andra banor...”. Ribbing menar att bolsjevikerna nu istället kommer söka sig västerut via Ungern och Ukraina. Avslutningsvis hävdar Ribbing att bolsjevikernas rörelse inte kan stanna av nu, utan att den slutgiltiga vinsten, eller förlusten, måste avgöras genom krig. Segrar de, kan Ryssland komma att bli ett feodalvälde där den härskande klassen styr över jordtillgångarna – förlorar de så måste arvet tas efter med vapen, skriver Ribbing. Han menar att en rysk nedrusning, hur än slutresultatet blir, är väldigt avlägsen. Texten är daterad 20.6.1919.⁶⁷

Textens ämne, samt skribent, tyder på att det hos *Svensk Tidskrift* fanns ett intresse för det militära perspektivet på Ryssland, och att bli informerade om det militära läget. Detta är inte

⁶⁷ Olof Ribbing, ”Det militärpolitiska läget i Ryssland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1919), s. 243–253.

heller första gången en löjtnant bidrar med en text till tidskriften. I sig är texten framför allt redogörande och inte särskilt värderande. Men det framgår likväl att Ribbing inte sympatiserar med bolsjevikerna. Han skriver att den bolsjevikiska propagandan inte längre kommer kunna nå Sverige lika lätt, vilket bekräftar bilden av att Sverige varit ett centralt land för bolsjevikernas aktivitet västerut. Det framhäver Sveriges perifera förhållande till Ryssland och de ryska bolsjevikerna. Vidare är detta ytterligare en text där synen på bolsjevikernas maktövertagande skiljer sig från ett antal av de tidigare texterna, då deras framtid vid makten anses vara möjlig.

3.5.3. ”Utvecklingen av det militärpolitiska läget i Ryssland”

1.11.1919 bidrar löjtnant Olof Ribbing med en ytterligare lägesuppdatering om det militära läget i Ryssland, och redogör för vad som hänt sedan föregående text samma år. Texten börjar med att Ribbing refererar till en dröm som huvudkaraktären i boken *Brott och Straff* hade – en dröm där en pest plötsligt sprider sig bland människorna. Pesten får de smittade att tro sig veta bäst, och vara mer övertygade än någonsin tidigare om att de har rätt. Det leder till sin tur till kring och elände. Ribbing skriver att han ständigt påminns om den drömmen när han kollar på den dåvarande situationen i Ryssland. I verkligheten anser han alltså bolsjevismen vara sjukdomen. Vidare skriver han att man bör läsa sig in på bolsjevikerna och på situationen i Ryssland, eftersom okunskap gynnar dem.⁶⁸

Därefter fortsätter Ribbing med att konstatera att mycket hänt i Ryssland sedan den föregående texten han skrev. Han redogör för röda arméns respektive de olika antibolsjevikiska truppernas vinster och nederlag, samt Ukrainas och Baltikums framtid. Ribbing skriver att sovjet haft förluster i syd och väst, men vinster i norr och öst, och att röda armén inte är lika dominerande som när den tidigare texten skrevs. Därför fastslår han att bolsjevismens spridning till Europa för tillfället är utesluten. Han skriver även att den nya militärstaten i Ryssland till och med är farligare än den tidigare (före bolsjevikernas maktövertagande). Slutligen understryker Ribbing att hotet från bolsjevikerna likväl ännu är stort – ”Kampen mot bolsjevismen måste följa samma banor som denna rörelse själv. Intet

⁶⁸ Olof Ribbing, ”Utvecklingen av det militärpolitiska läget i Ryssland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1919), s. 401f.

vinnes genom att böja undan. I detta hänseende är mycket att lära av bolsjevikernas framgångar.”.⁶⁹

I denna text framgår Ribbings åsikter om bolsjevikerna tydligare än i den tidigare texten. Han ser dem som en sjukdom, vilket i och för sig också gör han sista uttalande lite motsägelsefullt, då han menar att bolsjevikerna bör bemötas med samma metod de själva använder, men likväl. Utöver det verkar Ribbing i denna text vara mer hoppfull inför ett framtida Ryssland fritt från bolsjevikerna. Han framför ingen särskild negativ syn på Ryssland i sig, utan verkar framför allt se bolsjevikerna som problemet, bland annat genom att hävda att det nuvarande militära Ryssland är aggressivare än innan bolsjevikernas maktövertagande. Han anser att de ryska bolsjevikerna bör bekämpas med kraft, men skriver inte vilka det är som ska bekämpa dem (utöver de olika mot bolsjevikerna krigförande trupperna i Ryssland). Ansvaret verkar i vart fall inte ligga på Sverige. Annars hade det kunnat antas att en svensk löjtnant skulle antytt det. Det visar vidare på synen på Sverige i förhållande till Ryssland som perifert och framför allt bevakande. Däremot är det uppenbart att ett stort intresse för landet och dess militära utveckling fanns i *Svensk Tidskrift*. Vidare visar texten på ett visst intresse och kunskap om kultur i form av referenser till Dostojevskij, något som framkommit i texter dessförinnan också.

3.5.4. ”Det röda Rysslands kamp”

Denna text är sorterad under spalten ”Utländsk allmän politik och samtidshistoria” och har ingen specifik avsändare. Texten fokuserar liksom de tidigare texterna på det militära läget i Ryssland. Skribenten skriver att röda armén de senaste månaderna (när under året 1919 texten är skriven framkommer inte) åstadkommit en militär omkullkastning, och att de nu har kontroll över de flesta områdena i Ryssland. Samtidigt tar personen upp att det område där röda armén är svagast är vid den norra fronten, medan de varit förvånansvärt framgångsrika i väst. Vidare går skribenten igenom läget vid de olika fronterna. Vid slutet av texten konstateras att bolsjevikernas yttre framgångar nu påvisat att deras största problem är svälten som breder ut sig, till följd av det oorganiserade näringslivet.⁷⁰

⁶⁹ Ribbing, ”Utvecklingen av det militärpolitiska läget i Ryssland”, (Stockholm 1919), s. 402–417.

⁷⁰ ”Det röda Rysslands kamp”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1919), s. 578–580.

Även denna text fokuserar alltså på röda arméns aktivitet i Ryssland, vilket tyder på att det var den fråga om Ryssland som verkar ha varit av störst intresse för *Svensk Tidskrift* år 1919. I texten lyfts en viss förvåning angående en del av röda arméns framgångar, vilket tyder på att deras framfart, och bolsjevikernas behållande av makten, varit förvånande. Även denna text bekräftar att synen på Ryssland, och intresset av landet, till stor del handlade om de militära aspekterna av det. Det verkar nästan så som att de ideologiska och politiska aspekterna av bolsjevikerna avhandlats, och det nu framför allt är det militära som intresserar, då deras framtida innehavande av makten anses vara beroende av det. Men det säger även något om den fortsatta synen på Ryssland som militär stormakt, vilket även framkom bland en del av texterna från åren innan den ryska revolutionen. Sverige förblir i det sammanhanget en periferi.

3.5.5. Sammanfattning 1919

Tre av fyra texter från år 1919 hade fokus på det militära läget i Ryssland, alltså var det militära aspekter av Ryssland som intresserade mest det året. Men det fanns även en text om bolsjevikernas ideologi. Texterna har för det mesta varit av redogörande karaktär, men även delvis analytiska. Skribenterna har haft en negativ syn på bolsjevikerna, men de har inte uttryckt några särskilda åsikter om Ryssland i övrigt. Hatet gentemot bolsjevikerna har dock inte uttryckts via någon sorts bolsjevikerskräck kopplad till Sverige, däremot har generell oro om bolsjevismens spridning till Europa lyfts. Vidare har texterna från detta år inte framhållit att det skulle finnas en stor dikotomi mellan Ryssland och västerlandet, fokus har snarare legat på just bolsjevikerna mot västerlandet, i form av det hot de ansetts vara. Samtidigt har exempelvis den första texten, skriven av Gösta Bagge, förklarat att bolsjevismen ideologiskt sett faktiskt har en västerländsk bakgrund.

I texterna har det vidare förts fram åsikter om att utländska interventioner krävs för att stoppa bolsjevikerna, samt att de bör bekämpas med kraft. Däremot har skribenterna inte tillskrivit just Sverige någon särskild roll i sammanhanget, vilket kan uppfattas som att det snarare ligger på andra europeiska länder att agera mot bolsjevikerna. Det innebär att skribenterna i *Svensk Tidskrift* sett Sverige som ett mer tillbakadraget land i sammanhanget, ett perifert land i förhållande till händelserna i Ryssland och till krig i allmänhet. Vidare har Finland fortsatt tagits upp i texterna, vilket likt tidigare texter säger något om att synen på Sveriges

förhållande till Ryssland främst existerade via grannlandet Finland. Som tidigare nämnt kan det tolkas som Sverige i ett perifert förhållande till Ryssland.

4. Slutdiskussion

I undersökningen under åren före ryska revolutionen var de flesta texterna om Ryssland av redogörande karaktär (något som kom att karaktärisera majoriteten av texterna åren igenom) och behandlade olika aspekter av Ryssland – sjöfarts- och tågförbindelser, Ryssland som militär stormakt och första världskriget, ryska kyrkan, politik och kultur. Det säger även något om att det fanns flera olika aspekter av Ryssland som intresserade *Svensk Tidskrift*.

Skribenterna framförde inte direkt negativa åsikter om Ryssland, men vissa av ämnena ställde Ryssland i dålig dager – exempelvis genom redogörandet av de förfärliga förföljelserna de ryska judarna utsåts för, samt flera ryska partiers vilja till en aggressivare Finlandspolitik. I texterna diskuterades inte Sveriges förhållande till Ryssland särskilt mycket, vilket tyder på att landet ansågs ha en tämligen passiv roll i sammanhanget, där Ryssland däremot var ett viktigt land att bevaka.

Under året 1917 förändrades delvis ämnena som diskuterades i texterna om Ryssland i *Svensk Tidskrift*, då tsarens abdikation, och senare bolsjevikernas maktövertagande, sågs som så pass dramatiska händelser att de flesta texterna kom att behandla dem på ett eller annat sätt. Då texterna gavs ut vid olika tidpunkter på året skiljer sig även innehållet en del, då mycket förändrades i Ryssland under årets gång. Framför allt noteras en skillnad i synen på den ryska socialismen och bolsjevikerna, då de knappt ägnades någon uppmärksamhet under första halvåret av 1917. Om skribenter faktiskt tog upp dem så sågs de ej som något som bör tas seriöst, då de beskrevs som marginella och med få anhängare. Efter sommaren 1917 började de däremot ägnas mer uppmärksamhet, men likväl var det ingen som seriöst trodde på att de faktiskt skulle ta makten. Synen på Ryssland var ett land i fritt fall. Vidare diskuterades Finlands framtid återkommande under årets gång, då landet verkade närma sig sin självständighet. Det var något som framställdes som positivt för både Finland och Sverige, vilket kan tolkas som att *Svensk Tidskrift* ansåg det vara bra att den ryska gränsen förflyttades ytterligare österut. Något som är en kontinuitet från före ryska revolutionen, och som syns här (ännu tydligare) är att Ryssland beskrivs som väsensskilt från västerlandet. Skribenterna betonade hur svårt det kan vara för västerlänningar att förstå sig på Ryssland.

Efter ryska revolutionen blev bolsjevikerna och deras framfart huvudintresset för tidskriften. Till en början uttrycktes dock fortfarande en skepticism gentemot att de faktiskt skulle få behålla makten, något som i efterhand förändrades, då skribenterna mer och mer kom att tro

på bolsjevikerna som potentiellt långvariga makthavare i Ryssland. Vidare görs knappt några kopplingar mellan bolsjevismen i Ryssland och vänsterrörelser i Sverige, trots att det då fanns ett revolutionärt socialistiskt parti i Sverige och att arbetarrörelsen i allmänhet växte. En annan kontinuitet som märks genom alla åren är att Finland i förhållande till Ryssland diskuteras flitigt i tidskriften. Det bekräftar att Sverige kopplades till Ryssland främst via Finland, och att det ofta var de militära och expansionistiska aspekterna av Ryssland som intresserade. Vid slutet av undersökningen dominerades texterna av det militära temat. Ett skifte som skedde efter ryska revolutionen var att det inte längre bara var Ryssland i stort som sågs som ett hot, utan framförallt bolsjevikerna. Tsarismen framstår som rimlig i jämförelse med det nya styret, som ofta beskrevs som ytterst våldsamt och tyranniskt. Skillnaderna mellan Ryssland och västerlandet tonades även ner efter ryska revolutionen, även om en sådan dikotomi fortfarande uttrycktes i viss grad, framförallt under den första perioden efter ryska revolutionen.

En annan slutsats är att det genom alla åren är tydligt att Ryssland framställs som ett militärt centrum i förhållande till Sverige, det är alltså något som inte förändras. Många av texterna fokuserar på militära aspekter av Ryssland. Ryssland fungerar framför allt som militärt och politiskt centrum i förhållande till Finland – ett återkommande ämne i tidskriften. Rysslands Finlandspolitik ansågs vara relevant att följa, och det uttrycktes en lättnad i tidskriften när Finland närmade sig självständighet från Ryssland, då gränsen till Ryssland förflyttades längre bort från Sverige. Vidare har Sverige också beskrivits som politiskt perifert till Ryssland, då rysk politik också varit ett ämne som diskuterats mycket. Det har framkommit att svenska konservativa vid ett flertal punkter refererat till Ryssland som något eftersträvansvärt. Även fast stort fokus genom hela undersökningen legat på det militära märks likväl en skillnad i texterna före ryska revolutionen jämfört med de efter. Före revolutionen intresserade sig *Svensk Tidskrift* för flera olika aspekter av landet, så som handel och sjöfartsförbindelser, den ryska kyrkan, rysk kultur och förföljelsen av judar i Ryssland. Ett större allmänt intresse fanns gentemot Ryssland, även om landet framställdes som ett eventuellt hot även före ryska revolutionen. Vidare framkommer det att *Svensk Tidskrift* både var intresserade och kunniga inom rysk kultur, då de återkommande refererat till ryska författare, samt att rysk krigsbildkonst diskuteras. Det är något som är en kontinuitet och som ur texterna att döma var oberoende av årtalen.

Samtidigt är bilden inte så ensidig eller enkel som att Sverige står i en perifer position i förhållande till Ryssland. Bilden av Sveriges roll i den internationella politiken i allmänhet framställs som perifer i tidskriften. Utöver Finland, verkar striden och dikotomin främst existera mellan Ryssland och övriga Västeuropa, inte minst de i första världskriget krigförande länderna. I *Svensk Tidskrift* verkar synen på Sverige framför allt vara sådan att landet anses vara en del av Västeuropa, i och med att ett flertal skribenter skrivit ”vi i Västerlandet”, ”för oss Västeuropéer”, och så vidare. Skillnaderna har främst gällt kultur och mentalitet. Sverige framställdes i sin tur som en perifer del av Västeuropa, då Rysslands främsta motpol i Västeuropa anses vara de större krigförande länderna och inte nödvändigtvis Sverige. Flertalet gånger har skribenterna refererat till att utlandet behöver agera för att stoppa bolsjevikerna, till och med svenska löjtnanter har ansett det, men inga har tillskrivit just Sverige något ansvar i frågan. Samtidigt som Sverige beskrivs som en del av väst, framställs landet på ett perifert sätt i förhållande till Ryssland i vissa andra aspekter, inte minst militära och politiska. Det tyder vidare på det komplexa förhållningssättet till centrum och periferi tidskriften har, då ett ställe kan vara både mer centralt och mer perifert, beroende på vad det jämförs med.

Synen på Ryssland som framförs i *Svensk Tidskrift* kan även relateras till tidskriftens ideologiska bakgrund och världsbild. Det stora fokus på och intresset för de militära aspekterna av Ryssland ter sig ganska logiska, bland annat i och med tidskriftens positiva inställning till det svenska försvaret och intresset av försvarsfrågor. Således är det förståeligt att stormakters militära kapacitet och utveckling intresserar. Vidare har även den ryska kyrkan diskuterats, med en diskussion kring dess upphöjda ställning, till skillnad från kristendomens ställning i Västeuropa. Synen på religionen och kristendomen som viktig är en del av den konservativa synen, och har kommit att speglas i denna undersökning. En ytterligare aspekt av tidskriftens ideologiska inriktning har här identifierats, i form av deras syn på demokrati. De har ställt sig negativa gentemot de demokratiska partierna i Ryssland. Argumentationen har då framförallt gällt partiernas inställning till Finland, som varit negativ. Alltså har de ej diskuterat demokratin i någon djupare aspekt i dessa texter, men det har likväl varit tydligt att de ansett att en demokratisk utveckling i Ryssland hade varit något negativt.

Vidare är det så att den bolsjevikskräck, som framhävts så mycket i tidigare forskning om Sveriges syn på Ryssland, inte framkommer särskilt tydligt i de studerade texterna. Visst är det tydligt att skribenterna är emot bolsjevikerna, och att de ansåg dem utgöra ett visst hot,

men det hotet beskrevs främst som gentemot övriga Europa. I den mån bolsjevismen eventuella spridning till Sverige diskuterades ansågs den ej utgöra ett reellt hot. Någon bolsjeviskräck som den som beskrivs i forskningsläget syns alltså ej till här. En punkt där resultaten från denna undersökning däremot stämmer överens med tidigare forskning är när det kommer till en allmän hotbild och negativ syn på Ryssland, som definitivt går att urskönja ur många texter (men inte alla). För det mesta är den negativa bilden av Ryssland tämligen subtil, med hänvisningar till landet som ett militärt hot, dåliga politiker och en hård regim. I ett fåtal av texterna skriver skribenterna däremot öppet mycket nedsättande om det ryska folket – de beskrivs som lata, obildade, beroende av en sträng härskare och obenägna till att hantera demokrati. I de fallen har Sverige också beskrivits som motpolen, alltså som demokratiskt och med ett bildat folk. Den synen har bland annat exemplifierats genom att referera till att svenskarna haft ett sådant gott inflytande på Finland, något som riskerar att försvagas med en utökad russifiering av landet.

Å andra sidan skriver Carl Göran Andræ att den ryska revolutionen inte sågs som en så stor händelse i dess samtid, och att många inte trodde att styret skulle bli särskilt långvarigt.⁷¹ Det är något som stämmer överens med det jag undersökt. Samtidigt skriver Andræ även att det runt 1918 började komma fler tidningsrubriker om bolsjevikfaran.⁷² Det är något som inte riktigt kan sägas om *Svensk Tidskrift*, även om deras medvetenhet om bolsjevikernas maktställning ökade genom åren. Vidare skrev Torsten Burgman att många i Sverige blev lättade när Finland blev självständigt 1918 då gränsen till Ryssland flyttades ytterligare österut från Sverige.⁷³ Det stämmer överens med resultaten från denna undersökning då en sådan lättnad även kunde urskönjas ur texter i *Svensk Tidskrift*. Sture Nilsson skriver även om Harald Hjärnes förhållningssätt till Ryssland, och menar att han ansåg tsarregimen vara en garant till fred, till skillnad från bolsjevikernas styre.⁷⁴ Hjärne beskrivs som en del av kretsen kring *Svensk Tidskrifts* och har skrivit en av texterna som inkluderats i denna undersökning. I allmänhet stämmer Nilssons beskrivning av Hjärne ganska bra överens med det som uttryckts i tidskriften. Även om ingen uttryckligen skrivit att tsaren varit en garant för fred så är det tydligt att skribenterna ansåg tsarregimen vara ett stabilare styre än det bolsjevikerna innehade.

⁷¹ Andræ, s. 212–216.

⁷² Ibid.

⁷³ Burgman, s. 46f, 48ff.

⁷⁴ Nilsson, s. 156ff, 165, 187.

När det kommer till fortsatt forskning på området så hade undersökningen kunnat breddas genom att genomföra en större undersökning, som ger en bättre överblick över den svenska konservativa rörelsens förhållningssätt till Ryssland. I en sådan undersökning hade materialet kunnat bestå av ett bredare material, med fler konservativa tidskrifter och skrifter utöver *Svensk Tidskrift*. Vidare vore det även spännande att fortsätta på centrum-periferi-spåret och undersöka svenska intellektuella, eller kulturpersonligheters, förhållande till Ryssland – huruvida det fanns de som tog influenser från ryska aktörer. Det vore intressant då bilden av Sverige och Rysslands förhållande är så kantat av konflikt och den svenska rysskräcken. Kan det samtidigt vara så att det fanns svenskar som inspirerades av Ryssland och som ville ta efter? Ryssland har världskända författare, dramatiker, tonsättare, med mera. Det är således inte helt otänkbart att även svensk kultur och svenska intellektuella influerats av dem.

5. Käll- och litteraturförteckning

5.1. Källmaterial

”Affären Mjäsöjedov”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1917).

Bagge, Gösta, ”Bolsjevism och socialism”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1919).

Bolander, G., ”Det nuvarande läget i det bolsjevikiska Ryssland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918).

”Den ryska kyrkan och revolutionen”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918).

”Det röda Rysslands kamp”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1919).

Ehrenpreis, M., ”De ryska judarna under världskriget”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1916).

Söderberg, Verner ”Den stora omhävlfningen i Ryssland och Finland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1917).

”Finland och den ryska demokratien”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915).

Hjärne, Harald, ”Den kosackiska revolutionen”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1917).

Söderberg, Verner, ”_Den primitiva nyskapelsens hvirflar”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1917).

”Hvilka riktlinjer kan den ryska politiken tänkas komma att följa?”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918).

Pipping, Rolf, ”Klassförhållanden, socialismen och de ryska krafternas spel i Finland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918).

Ribbing, Olof, ”Det militärpolitiska läget i Ryssland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1919).

Ribbing, Olof, ”Utvecklingen av det militärpolitiska läget i Ryssland”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1919).

”Ryska framtidsdrömmar”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1916).

”Ryska järnvägar och engelsk politik”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915).

”Ryssland och Atlanten”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915).

“Ryssland så som Tysklands motståndare”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915).

Söderberg, Verner ”Bolsjevismens ’storhet och förfall’”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918).

Söderberg, Verner, ”Bolsjevikernas väg till makten”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1918).

Söderberg, Verner, “Kriget I rysk bildskrift”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915).

”Ukrainafrågan”, *Svensk Tidskrift*, (Stockholm 1915).

5.2. Litteratur

Andrä, Carl Göran, *Revolt eller reform: Sverige inför revolutionerna i Europa 1917-1918*, Carlsson, (Stockholm 1998).

Burgman, Torsten, *Rysslandsbilden i Sverige: från Ivan den förskräcklige till Vladimir Putin*, Historiska media, (Lund 2001).

Dellenbrant, Jan Åke, *Aryfiender?: om relationerna mellan Sverige och Ryssland i ett longitudinellt perspektiv*, Sekreteriatet för framtidsstudier, FRN, (Stockholm 1988).

Harrison, Dick, *Första världskriget*, Historiska Media, (Lund 2020).

Hornborg, Eirik, *Sverige och Ryssland genom tiderna: politiska relationer och krigiska konflikter*, Natur och kultur, (Stockholm 1941).

Kihlberg, Mats & Söderlind, Donald, *Två studier i svensk konservatism 1916-1922*, Almqvist & Wiksell [distributör], (Stockholm 1961).

Lindskog, Gösta, *Med Högern för Sveriges framtid: bok, utgiven till Högerpartiets 50-årsjubileum 1954*, Högerens riksorganisation, (Stockholm 1954).

Lundström, Gunilla, Rydén, Per & Sandlund, Elisabeth (red.), *Den svenska pressens historia 3 Det moderna Sveriges spegel (1897-1945)*, Ekerlid, (Stockholm 2001).

Nilsson, Sture, *Rysskräcken i Sverige: fördomar och verklighet*, Samspråk, (Örebro 1990).

Nordin, Svante, *Sveriges moderna historia: fem politiska projekt : 1809-2019*, Natur & Kultur, (Stockholm 2019).

Nygård, S., Strang, J., “Facing Asymmetry: Nordic Intellectuals and Center-Periphery Dynamics in European Cultural Space.”, *Journal of the History of Ideas*. 2016;77 (1):75-97. doi: 10.1353/jhi.2016.0006. PMID: 27763373

Nygård, Stefan, Strang, Johan & Jalava, Marja, “At the Periphery of European Intellectual Space” i *Decentering European Intellectual Space*, Brill, Leiden ; (Boston 2018).

Sergeevič Kan, Aleksander *Sverige och Ryssland: ett 1200-årigt förhållande*, 1. uppl., Almqvist & Wiksell, (Stockholm 1996).

Stråth, Bo, *Sveriges historia. [kungarna och eliterna, unionen Sverige-Norge, borgerligheten, kvinnorörelsen och könsrollerna, riksdagsreformen, arbetarrörelsen, massmedierna, nyodlingsprojekten, industrialiseringen, emigrationen, befolkningsökningen, fattigdom och välfärd, vetenskap och konst] 1830-1920*, Norstedt, (Stockholm 2012).

Todorova, Maria, ” The Lost World of Socialists at Europe’s Margins: Imagining Utopia, 1870s–1920s”, Bloomsbury Academics, (2020).

5.3. Digitala källor

Eli F Heckscher, Riksarkivet, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/mobil/Artikel/12680> (Hämtad 03-06-2021).

Gösta Adolfsson Bagge, Riksarkivet, <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Mobil/Artikel/18992> (Hämtad 03-06-2021).

“Marcus Ehrenpreis”, NE, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/marcus-ehrenpreis> (Hämtad 29-04-2021).

”Pipping, (Rolf)”, Uppslagsverket Finland, <https://www.uppslagsverket.fi/sv/sok/view-170045-PippingRolf> , (Hämtad 16-05-2021).

Schlögel, Karl, ”The futility of one professor’s life: Otto Hoetzsch and German Russian studies”, <https://www.eurozine.com/the-futility-of-one-professors-life/#> (Hämtad 18-05-2021).

Svensk Tidskrift, Projekt Runeberg. <http://runeberg.org/svtidskr/> (Hämtad 29-04-2021).

Svensk Tidskrifts historia, Svensk Tidskrift. <https://www.svensktidskrift.se/svensk-tidskrifts-historia/> (Hämtad 29-04-2021).

Svensk Tidskrift, Svensk Uppslagsbok, 2:a upplagan 1954, https://web.archive.org/web/20140320191021/http://svenskuppslagsbok.se/scans/band_28/0223_0224-0062.jpg (Hämtad 01-06-2021).